

Homework by

νέο φροντιστήριο

Κέντρο μελέτης για μαθητές Δημοτικού & Γυμνασίου

νέο φροντιστήριο

Το παρόν εγχειρίδιο έχει σχεδιαστεί προκειμένου να εκθέσει με οργανωμένο τρόπο την ύλη των αρχαίων ελληνικών της Γ' γυμνασίου, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, ταυτόχρονα να συμβάλλει στην εμπέδωση των βασικών κεφαλαίων της γραμματικής και του συντακτικού των επιμέρους ενοτήτων μέσω των ασκήσεων.

Επιμέλεια: Κατερίνα
Γκρεμυλογιάννη

Ενότητα 1^η

Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἄν αὐτήν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν Πρίαμος οὐδέ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῇ. Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δέ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ἀπώλλυντο, ὅποτε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκεν ἄν αὐτήν Μενελάῳ, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων κακῶν. Ἀλλ' οὐ γάρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι οὐδέ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.	Ἀν ἡ Ελένη βρισκόταν στην Τροία, οἱ Τρῶες θα τὴν ἔδιναν στους Ἕλληνες, με τὴ θέληση ἢ χωρὶς τὴ θέληση τοῦ Ἀλέξανδρου. Γιατί βέβαια δεν ἦταν τόσο παράφρονas ο Πρίαμος οὔτε οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε να βάζουν σε κίνδυνο τὴ ζωὴ τὴ δική τους καὶ τῶν παιδιῶν τους καὶ τῆς πόλης τους, για να ζεῖ ο Ἀλέξανδρος μαζί με τὴν Ελένη. Κι αν βέβαια καὶ στα πρώτα χρόνια εἶχαν αὐτὴ τὴ γνώμη, ὅταν πολλοὶ ἄλλοι Τρῶες καὶ μάλιστα καὶ τὰ παιδιά του, σκοτώνονταν ὅσες φορές συγκρούονταν με τους Ἕλληνες, ο Πρίαμος, ἀκόμη κι αν συγκατοικούσε ο ἴδιος με τὴν Ελένη, θα τὴν ἐπέστρεφε στο Μενέλαο, για να ἀπαλλαγούν ο ἴδιος καὶ οἱ ὑπήκοοί του ἀπὸ τις συμφορὲς τῆς ἐποχῆς τους. Ἀλλὰ δεν εἶχαν τὴν Ελένη, για να τὴν ἐπιστρέψουν οὔτε τους πίστευαν οἱ Ἕλληνες, παρόλο που αυτοὶ ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, ἐπειδὴ ο θεὸς μηχανευόταν με τὴν ολοκληρωτικὴ τους καταστροφὴ να κάνουν ολοφάνερο στους ἀνθρώπους αὐτό ὅτι δηλαδὴ για τις μεγάλες ἀδικίες μεγάλες εἶναι καὶ οἱ τιμωρίες ἀπὸ τους θεούς.
---	---

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου**1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;**

Ο Ηρόδοτος ελέγχει την πληροφορία που πήρε από τους Αιγύπτιους ιερείς ότι η Ελένη ήταν στην Αίγυπτο και την αποδέχεται. Ο Πρίαμος, ο βασιλιάς της Τροίας αλλά και οι άλλοι Τρώες δε θα δέχονταν να κινδυνεύσει η χώρα και ο λαός για να ικανοποιήσει την επιθυμία του γιου του. Αν την είχε ο Πρίαμος θα την επέστρεφε προκειμένου να γλιτώσουν τις συμφορές οι Τρώες.

2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;

Ο Ηρόδοτος αποδίδει την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι δεν είχαν την Ελένη στη θεϊκή βούληση. Ήταν θέλημα θεού να καταστραφεί η Τροία για να καταλάβουν οι άνθρωποι ότι μεγάλες αδικίες επιφέρουν μεγάλες τιμωρίες από τους θεούς. Οι θεοί θέλησαν να τιμωρήσουν τους Τρώες για την αχαριστία που έδειξε ο Πάρος προς το Μενέλαο που τον φιλοξένησε.

3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το θείον στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;

Το θείο παρεμβαίνει στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων για να τιμωρήσει την αγνωμοσύνη του Πάρη προς το Μενέλαο. Ο θεός έκρινε ότι έπρεπε να καταστραφεί η Τροία. Το μέσο που χρησιμοποίησαν ήταν η δυσπιστία των Ελλήνων στις διαβεβαιώσεις των Τρώων ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία. Έτσι, ο πόλεμος θα ήταν αναπόφευκτος.

4. Να αναζητήσετε στην Οδύσσεια περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του θείου;

Στον Όμηρο οι θεοί παρουσιάζονται με ανθρώπινη μορφή και είτε βοηθούν και προστατεύουν είτε μισούν και τιμωρούν. Η συμπεριφορά τους μοιάζει απόλυτα με εκείνη των ανθρώπων. Παραδείγματα υπάρχουν: η Αθηνά βοηθάει τον Οδυσσέα αλλά εχθρεύεται τον Έκτορα. Η Ήρα ενισχύει τους Αχαιούς και καταδιώκει τους Τρώες. Αντίθετα η Αφροδίτη, ο Απόλλωνας και ο Ποσειδώνας παίρνουν το μέρος των Τρώων. Στον Ηρόδοτο υπάρχει ένα σταθερό σχήμα θεϊκής συμπεριφοράς και ανθρώπινης μοίρας. Αν ο θνητός ξεπεράσει τα όρια, προκαλεί το θείον, το οποίο επιφέρει την τιμωρία του θνητού.

5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία κανείς άνθρωπος δεν είναι αναμάρτητος, παρά μόνο ο Θεός. Όμως ο Θεός, όπως λέει στην Καινή Διαθήκη ο Ιησούς Χριστός, είναι γεμάτος αγάπη, γι' αυτό και δέχεται όλους τους αμαρτωλούς ανθρώπους κοντά του και τους συγχωρεί, όταν με ειλικρίνεια μετανοούν και ζητούν το έλεός του.

Επαναληπτικές Ασκήσεις

1. Να κλίνετε σε ενικό και πληθυντικό αριθμό τα εξής ουσιαστικά: ό δεσπότης, ό στρατιώτης, ή αμέλεια, ή θεράπαινα, ή τύχη, ή εϋνοια.
2. Να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού αριθμού : ή κάμινος, ό μϋθος, τὸ βάθρον.
3. Να κλίνετε σε ενικό και πληθυντικό αριθμό τα ακόλουθα ουσιαστικά: ό ήρως, ή ισχύς, ή στάσις, ό γονεύς, τὸ σῶμα, ό ανδριάς, ό λέων, τὸ φῶς, ή Σαλαμίσ (ενικός αρ.), ό αστήρ, ό ρήτωρ, ό πατήρ, ή μήτηρ, ό ανήρ, τὸ κράτος, τὸ χρέος, τὸ ἔδαφος.
4. Να αντικαταστήσεις τους τύπους της οριστικής στις άλλες εγκλίσεις προσέχοντας το χρόνο, το πρόσωπο και τον αριθμό:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
φυλάττεις					
διώκει					
ἐταράξατε					
θύσουσι					
ἤλλαξαν					
ἐλέγχετε					
ἐβλάψαμεν					
ἐρρίφατε					
ᾠρουξας					
εἶ					
γράφουσι					
πέπραχας					

5. Να αντικαταστήσεις τους τύπους της Οριστικής στις άλλες εγκλίσεις προσέχοντας το χρόνο, το πρόσωπο και τον αριθμό:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
τεθεράπευσαι					
παύονται					
ἐλύσασθε					
πλέξει					
θάψεσθε					
γράφεται					
συνεπορεύσατο					
ἐδιώξω					
πεπολιτεύμεθα					
ἐλύου					
τετριμμένοι εἰσί					
ἐκεκήρυκτο					
ἐπείσαντο					
μαντεύσεται					
παρακελεύεται					

Παράλληλα κείμενα

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Η ομορφιά και η αρπαγή της ωραίας Ελένης έχουν εμπνεύσει πολλούς καλλιτέχνες και λογοτέχνες, Έλληνες και ξένους. Παραθέτουμε όλο το ποίημα "Ελένη" του Γιώργου Σεφέρη. Με μπλε γράμματα το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Ελένη

ΤΕΥΚΡΟΣ: ... ες γην εναλίαν Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν
οικείν Απόλλων, όνομα νησιωτικόν
Σαλαμίνα θέμενον της εκεί χάριν πάτρας.

.....
ΕΛΕΝΗ: Ουκ ήλθον ες γην Τρωάδ', αλλ' είδωλον ην.

.....
ΆΓΓΕΛΟΣ: Τι φης;
Νεφέλης άρ' άλλως είχομεν πόνους πέρι;
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, ΕΛΕΝΗ

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Αηδόνι ντροπαλό, μες στον ανασασμό των φύλλων,
συ που δωρίζεις τη μουσική δροσιά του δάσους
στα χωρισμένα σώματα και στις ψυχές
αυτών που ξέρουν πως δε θα γυρίσουν.
Τυφλή φωνή, που ψηλαφείς μέσα στη νυχτωμένη μνήμη
βήματα και χειρονομίες· δε θα τολμούσα να πω φιλήματα·
και το πικρό τρικύμισμα της ξαγριεμένης σκλάβας.

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Ποιες είναι οι Πλάτρες; Ποιος το γνωρίζει τούτο το νησί;
Έζησα τη ζωή μου ακούγοντας ονόματα πρωτάκουστα:
καινούργιους τόπους, καινούργιες τρέλες των ανθρώπων
ή των θεών· η μοίρα μου που κυματίζει
ανάμεσα στο στερνό σπαθί ενός Αίαντα
και μιαν άλλη Σαλαμίνα
μ' έφερε εδώ σ' αυτό το γυρογιάλι. Το φεγγάρι
βγήκε απ' το πέλαγο σαν Αφροδίτη·
σκέπασε τ' άστρα του Τοξότη, τώρα πάει νά 'βρει
την καρδιά του Σκορπιού, κι όλα τ' αλλάζει.
Πού είν' η αλήθεια;
Ήμουν κι εγώ στον πόλεμο τοξότης·
το ριζικό μου, ενός ανθρώπου που ξαστόχησε.

Αηδόνι ποιητάρη,
σαν και μια τέτοια νύχτα στ' ακροθαλάσσι του Πρωτέα
σ' άκουσαν οι σκλάβες Σπαρτιάτισσες κι έσυραν το θρήνο,
κι ανάμεσό τους -ποιος θα το 'λεγε- η Ελένη!
Αυτή που κυνηγούσαμε χρόνια στο Σκάμαντρο.
Ήταν εκεί, στα χείλια της ερήμου· την άγγιξα, μου μίλησε:
"Δεν είν' αλήθεια, δεν είν' αλήθεια" φώναζε.
**"Δεν μπήκα στο γαλαζόπλωρο καράβι.
Ποτέ δεν πάτησα την αντρειωμένη Τροία".**

**Με το βαθύ στηθόδεσμο, τον ήλιο στα μαλλιά, κι αυτό το ανάστημα
ίσκιοι και χαμόγελα παντού
στους ώμους στους μηρούς στα γόνατα·
ζωντανό δέρμα, και τα μάτια
με τα μεγάλα βλέφαρα,
ήταν εκεί, στην όχθη ενός Δέλτα. Και στην Τροία;
Τίποτε στην Τροία - ένα είδωλο.
Έτσι το θέλαν οι θεοί.
Κι ο Πάρις, μ' έναν ίσκιο πλάγιαζε σα νά ήταν πλάσμα ατόφιο·
κι εμείς σφαζόμασταν για την Ελένη δέκα χρόνια.**

Μεγάλος πόνος είχε πέσει στην Ελλάδα.
Τόσα κορμιά ριγμένα
στα σαγόνια της θάλασσας στα σαγόνια της γης·
τόσες ψυχές
δοσμένες στις μυλόπετρες, σαν το σιτάρι.
Κι οι ποταμοί φουσκώναν μες στη λάσπη το αίμα
για ένα λινό κυμάτισμα για μια νεφέλη
μιας πεταλούδας τίναγμα το πούπουλο ενός κύκνου
για ένα πουκάμισο αδειανό, για μιαν Ελένη.
Κι ο αδερφός μου; Αηδόνι αηδόνι αηδόνι,
τ' είναι θεός; τι μη θεός; και τι τ' ανάμεσό τους;

"Τ' αηδόνια δε σ' αφήνουνε να κοιμηθείς στις Πλάτρες".

Δακρυσμένο πουλί, στην Κύπρο τη θαλασσοφίλητη
που έταξαν για να μου θυμίζει την πατρίδα,
άραξα μοναχός μ' αυτό το παραμύθι,
αν είναι αλήθεια πως αυτό είναι παραμύθι,
αν είναι αλήθεια πως οι ανθρωποι δε θα ξαναπιάσουν
τον παλιό δόλο των θεών· αν είναι αλήθεια
πως κάποιος άλλος Τεύκρος, ύστερα από χρόνια,
ή κάποιος Αίαντας ή Πρίαμος ή Εκάβη
ή κάποιος άγνωστος, ανώνυμος, που ωστόσο
είδε ένα Σκάμαντρο να ξεχειλάει κουφάρια,

δεν το 'χει μες στη μοίρα του ν' ακούσει
μαντατοφόρους που έρχονται να πούνε
πως τόσος πόνος τόση ζωή
πήγαν στην άβυσσο
για ένα πουκάμισο αδειανό για μian Ελένη.

Γιώργος Σεφέρης

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Γοργίας στο έργο του Έλένης ἐγκώμιον, ένα ρητορικό παίγνιο, απαριθμεί τέσσερις παράγοντες στους οποίους ενδεχομένως οφείλεται η φυγή της Ελένης με τον Πάρι: α) τους θεούς και την τύχη, β) τη βία, γ) τον πειστικό λόγο και δ) τον έρωτα. Και οι τέσσερις, κατά τον Γοργία, είναι ανώτεροι από την ανθρώπινη βούληση, άρα η Ελένη δεν ευθύνεται για την πράξη της.

Ἡ γὰρ Τύχης βουλήμασι καὶ θεῶν βουλευμάσι καὶ Ἀνάγκης ψηφίσμασιν ἔπραξεν ἃ ἔπραξεν, ἢ βία ἀρπασθεῖσα, ἢ λόγοις πεισθεῖσα, ἢ ἔρωτι ἀλοῦσα. Εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ πρῶτον, ἄξιός αἰτιᾶσθαι ὁ αἴτιος μόνος· θεοῦ γὰρ προθυμίαν ἀνθρωπίνῃ προμηθίᾳ ἀδύνατον κωλύειν. Πέφυκε γὰρ οὐ τὸ κρεῖσσον ὑπὸ τοῦ ἥσσονος κωλύεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἥσσον ὑπὸ τοῦ κρεῖσσονος ἀρχεσθαι καὶ ἄγεσθαι, καὶ τὸ μὲν κρεῖσσον ἡγεῖσθαι, τὸ δὲ ἥσσον ἔπεσθαι. θεὸς δ' ἀνθρώπου κρεῖσσον καὶ βία καὶ σοφία καὶ τοῖς ἄλλοις. Εἰ οὖν τῇ Τύχῃ καὶ τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀναθετέον, ἢ τὴν Ἑλένην τῆς δυσκλείας ἀπολυτέον.

Γοργίας, Έλένης ἐγκώμιον 6

Μετάφραση

Έκανε όσα έκανε είτε από θέλημα της Τύχης και απόφαση των θεών και της Ανάγκης προσταγή, είτε επειδή αρπάχτηκε με τη βία, είτε επειδή πείσθηκε με λόγια, είτε επειδή από τη θωριά ερωτεύτηκε. Αν λοιπόν είναι το πρώτο, πρέπει την ευθύνη να την έχει μόνο ο υπαίτιος· γιατί είναι αδύνατον η προαπόφαση του θεού να εμποδιστεί από την ανθρωπίνη προνοητικότητα. Αφού από τη φύση του το ανώτερο δεν εμποδίζεται από το κατώτερο, παρά το κατώτερο κυριαρχείται και καθοδηγείται από το ανώτερο, και το ανώτερο κυβερνά ενώ το κατώτερο ακολουθεί. Αλλά ο θεός είναι ανώτερος από τον άνθρωπο και ως προς τη βία και ως προς τη σοφία και ως προς τα υπόλοιπα. Αν λοιπόν πρέπει να αποδώσουμε την ευθύνη στην Τύχη και στο θεό, την Ελένη πρέπει οπωσδήποτε να την απαλλάξουμε από την καταισχύνη.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

Οι Αθηναίοι τιμούσαν υλικά και ηθικά τους νεκρούς της πόλης τους, οι οποίοι θυσιάστηκαν για την πατρίδα τους πολεμώντας για την ελευθερία της. Έτσι, δημιουργήθηκαν οι επιτάφιοι λόγοι για να τιμήσουν τους νεκρούς. Οι Αθηναίοι από

παλιά έθαβαν τους νεκρούς με δημόσια δαπάνη. Τα έξοδα δηλαδή της κηδείας τα αναλάμβανε η πολιτεία. Η αθηναϊκή πολιτεία καθιέρωνε και άλλες τιμητικές οργανώσεις για να επαινέσει τους νεκρούς των πολέμων. Σε αυτές τις οργανώσεις ανήκαν και οι αθλητικοί αγώνες, μουσικές επιδείξεις, αγώνες ποίησης, ιπποδρομίες κτλ. Οι άνθρωποι που έπεσαν στη μάχη υπερασπίζοντας την πατρίδα θεωρούνται καλότυχοι, διότι κατέκτησαν αιώνια δόξα. Οι πολεμιστές αυτοί είναι άξιοι ιδιαίτερων τιμών, διότι με τη θέλησή τους αγωνίστηκαν υπέρ της πατρίδας τους. Με τη θυσία τους διάλεξαν αυτοί τον τρόπο θανάτου τους και δεν επέτρεψαν στην τύχη να αποφασίσει για αυτούς.

2. Για ποιους λόγους οι νεκροί πολεμιστές της πόλης θεωρούνται άξιοι ιδιαίτερων τιμών;

Οι άνθρωποι που έπεσαν στη μάχη υπερασπίζοντας την πατρίδα θεωρούνται καλότυχοι, διότι κατέκτησαν αιώνια δόξα. Οι πολεμιστές αυτοί είναι άξιοι ιδιαίτερων τιμών διότι με τη θέλησή τους αγωνίστηκαν υπέρ της πατρίδας τους. Με τη θυσία τους διάλεξαν αυτοί τον τρόπο θανάτου τους και δεν επέτρεψαν στην τύχη να αποφασίσει για αυτούς.

3. οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν: Να σχολιάσετε τη χρήση του σχήματος της αντίθεσης στο απόσπασμα.

Οι νεκροί λόγω της θνητής τους φύσης πενθούνται ως θνητοί αλλά υμνούνται ως αθάνατοι λόγω της ανδρείας τους. Οι νεκροί πολεμιστές είναι αξιοζήλευτοι. Ως άνθρωποι απολαμβάνουν μέγιστες τιμές (θάβονται δημόσια, προκηρύσσονται αγώνες πλούτου, δύναμης, σοφίας) αλλά λόγω της αρετής και της γενναιότητάς τους απολαμβάνουν θεϊκές τιμές.

4. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες εκδηλώσεις τιμώνται στις μέρες μας όσοι θυσιάζονται για την πατρίδα; Ποιες ομοιότητες και διαφορές διακρίνετε σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο;

Στις μέρες μας έχουν μειωθεί οι περιπτώσεις αυτών που θυσιάζονται για την πατρίδα. Ωστόσο, στη νεότερη ιστορία υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων που έβαλαν τη ζωή τους σε κατώτερη μοίρα από την πατρίδα. Πολλοί ήταν αυτοί που αγωνίστηκαν για την πατρίδα στους Βαλκανικούς πολέμους, στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Η πατρίδα σε κάθε εποχή τιμά τους νεκρούς του πολέμου. Η κηδεία γίνεται με δημόσια δαπάνη, εκφωνούνται λόγοι. Επίσης και οι ανάπηροι πολέμου τιμώνται ιδιαίτερα και αποτελούν ήρωες προς μίμηση. Βέβαια, αγώνες προς τιμήν των νεκρών του πολέμου δε γίνονται σήμερα.

Γραμματική- Παραθετικά Επιθέτων και Επιρρημάτων

Υπάρχουν τρεις βαθμοί για τα επίθετα και τα επιρρήματα: ο θετικός, ο συγκριτικός και ο υπερθετικός.

I. Επίθετα**A. Ομαλά παραθετικά**

Οι καταλήξεις των παραθετικών είναι:

- **τερος, -τερα, -τερον**= για το συγκριτικό
- **τατος, -τατη, -τατον**= για τον υπερθετικό

Επισημάνσεις:

» Στα παραθετικά σε **-ότερος, -ότατος** ο χαρακτήρας **-ο** του θέματος:

α) διατηρείται, όταν η συλλαβή μπροστά από το **-ο** είναι φύσει ή θέσει μακρόχρονη.

Φύσει μακρόχρονη: μια συλλαβή είναι φύσει μακρόχρονη, όταν περιλαμβάνει ένα μακρόχρονο φωνήεν, όπως το **ω** και το **η** (ή κάποιο από τα δίχρονα όπως το **α** το **υ** και το **ι**, όταν είναι μακρά) ή κάποια μακρόχρονη δίφθογγο όπως τα **αι, οι, ει, αυ, ευ, ηυ, ου, α**

Θέσει μακρόχρονη: μια συλλαβή είναι θέσει μακρόχρονη, αν έχει βραχύχρονο φωνήεν όπως το **ο** και το **ε** ή όπως το **α** το **υ** και το **ι** (όταν είναι βραχύχρονα) αλλά ύστερα από αυτό ακολουθούν στην ίδια λέξη δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή ένα διπλό σύμφωνο (ξ, ψ, ζ).

Παραδείγματα:**φύσει μακρόχρονες συλλαβές**

ξηρός, ξηρ-ότερος, ξηρ-ότατος

γενναῖος, γεναι-ότερος, γενναι-ότατος*

Σημείωση: Οι δίφθογγοι θεωρούνται μακρόχρονες, με εξαίρεση την **αι** και την **οι**, ο οποίες, όταν είναι το τέλος μιας λέξης θεωρούνται βραχύχρονες.

θέσει μακρόχρονες συλλαβές

(στο πρώτο παράδειγμα μετά το βραχύ φωνήεν ακολουθούν δύο σύμφωνα, ενώ στο δεύτερο παράδειγμα ακολουθεί ένα διπλό)

σεμνός, σεμν-ότερος, σεμν-ότατος (2 σύμφωνα)

ἐνδοξ-ος, ἐνδοξ-ότερος, ἐνδοξ-ότατος (διπλό)

β) εκτείνεται σε -ω, όταν η συλλαβή μπροστά από το **-ο** είναι βραχύχρονη.

Παραδείγματα:

νέος, νε-ώτερος, νε-ώτατος
σοφός, σοφ-ώτερος, σοφ-ώτατος

(Τα **ε** και **ο** είναι βραχέα φωνήεντα. Επίσης δεν έπονται της συλλαβής περισσότερα από ένα σύμφωνα ή ένα διπλό.)

Εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα είναι τα επίθετα: **στενός, κενός, ξερός**

στενός, στεν-ότερος, στεν-ότατος » αν και η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχεία, και δεν έπονται περισσότερα από ένα σύμφωνα ή ένα διπλό, **δεν σχηματίζει** παραθετικά σε στεν-ώτερος, στεν-ώτατος

Η συλλαβή με δίχρονο θεωρείται συνήθως βραχύχρονη. Παραδείγματος χάριν στο επίθετο «ήσυχος» το «υ» είναι βραχύ. Επομένως τα παραθετικά του στους άλλους δύο βαθμούς είναι «ήσυχώτερος», «ήσυχώτατος».

Επίσης είναι βραχύχρονη συλλαβή στα επίθετα που λήγουν σε :

1. -ᾶκος (μαλακός- μαλακώτερος- μαλακώτατος)
2. -ᾶλος (όμαλός- όμαλώτερος-όμαλώτατος)
3. -ᾶνος (πιθανός- πιθανώτερος- πιθανώτατος)
4. -ᾶρος (μιαρός- μιαρώτερος- μιαρώτατος)
5. -ᾶτος (δυνατός- δυνατώτερος- δυνατώτατος)
6. -ῖος (ἄξιος- ἀξιώτερος – ἀξιώτατος)
7. -ῖμος (ὠφέλιμος- ὠφελιμώτερος- ὠφελιμώτατος)
8. -ῖκος (ἄδικος- ἀδικώτερος- ἀδικώτατος)
9. -ῖνος
10. -ῦρος (γλαφυρός- γλαφυρώτερος- γλαφυρώτατος)

Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

-έστερος, -έστατος

1. Τα παραθετικά των επιθέτων που λήγουν σε -ων, -ων, -ον (γεν. -ονος) π.χ εὐδαίμων, εὐδαιμονέστερος, εὐδαιμονέστατος- σῶφρων, σωφρονέστερος, σωφρονέστατος.
2. Τα παραθετικά των επιθέτων που λήγουν σε -ης, -ης, -ες. Π.χ ἀληθής- ἀληθέστερος- ἀληθέστατος
3. Τα επίθετα
ἄσμενος,» ἀσμενέστερος- ἀσμενέστατος (αλλά και ἀσμενώτερος- ἀσμενώτατος)
ἄκρατος, «ἀκρατέστερος- ἀκρατέστατος (αλλά και ἀκρατότερος- ἀκρατότατος)
ἐρρωμένος»ἐρρωμενέστερος- ἐρρωμενέστατος
πέννης»πενέστερος- πενέστατος
χαρίεις»χαριέστερος- χαριέστατος

II. Επιρρήματα

Τα επιρρήματα που παράγονται από επίθετα στο θετικό βαθμό έχουν κατάληξη – ως (όπως στη γενική πληθυντικού μόνο που αντί για «ν» βάζουμε «ς»). Στο συγκριτικό βαθμό σχηματίζονται όπως στην αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού και στον υπερθετικό, όπως στην αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, υπερθετικού βαθμού.

Επίθετο	Επίρρημα		
	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
δίκαιος	δίκαιως	δικαιότερον	δικαιότατα
σοφός	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
ἀληθής	ἀληθῶς	ἀληθέστερον	ἀληθέστατα
σώφρων	σωφρονῶς	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
ἥδύς	ἥδέως	ἥδιον	ἥδιστα
καλός	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Βάλε ο ή ω στο συγκριτικό βαθμό των επιθέτων παίρνοντας υπόψη αν προηγείται μακρά ή βραχεία συλλαβή: σοφ_τερος δυνατ_τερος δικαι_τερος ξηρ_τερος χρησιμ_τερος πτωχ_τερος

2. Να συμπληρωθεί ο παρακάτω πίνακας:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
τῷ εὐδαίμονι		
τοὺς εὐτυχεῖς		
τῶν σοφῶν		
ταῖς πονηραῖς		
τὸ σεμνοπρεπές		

3. Να σχηματίσετε τον συγκριτικό και τον υπερθετικό βαθμό των παρακάτω

επιθέτων:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἡ ὡραία		
τό νέον		
ὁ φοβερός		

τό εὐγενές		
ὁ ἀληθής		
ἡ σῶφρων		
τό βραχύ		
ἡ ὑψηλή		
ὁ εὐδαίμων		
τὸ σεμνόν		
ὁ ἐπαρκής		
τὸ ἅγιον		
ἡ ἔνδοξη		

4. Να συμπληρώσετε τα κενά με τα παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων που βρίσκονται στην παρένθεση:

- Τὸ σῶζειν τὰγαθὰ _____ τοῦ κτήσασθαι (χαλεπόν, συγκρ.).
- Τῶν ἀνδρῶν _____ ἐπολέμησαν αἱ γυναῖκες (ἀνδρείως, υπερθ.).
- Ἀσεβῶς οἱ φαῦλοι πρὸς τοὺς γονέας _____ δὲ καὶ περὶ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν (ἀσεβῶς, υπερθ.).
- Ἀνδρῶν ἀπάντων _____ Σωκράτης (δίκαιος, υπερθ.).
- Οὐδὲν κτῆμά ἐστι _____ ἀρετῆς (σεμνόν, συγκρ.).
- Ἀκούειν καλῶς _____ ἢ πλουτεῖν θέλε (μάλα, συγκρ.).
- Εἷς, ὦ παῖ, πατὴρ _____ (εὐτυχής, συγκρ.).
- Κῦρος ἦν παῖς _____ καὶ _____ (φιλομαθής, ἐπιμελής, υπερθ.).
- Οὐδὲν _____ ἐστι τῆς ἀνάγκης (πικρόν, συγκρ.).

5. Στα παρακάτω παραδείγματα να βρείτε τα επίθετα και τα επιρρήματα και να τα αντικαταστήσετε στους άλλους βαθμούς:

- α) Οἱ στρατιῶται ἠπόρουν ὅτι Κλέαρχος χαλεπῶς ἔφερεν.
- β) Τὸ τῶν κρηνῶν ὕδωρ ψυχρὸν καὶ διαυγές ἐστι.
- γ) Αἰρετώτερός ἐστιν ὁ θάνατος τοῦ ἀτίμου βίου
- δ) Ἀνάγκη ἡμᾶς ἔτι τῶνδε χαλεπώτερα πάσχειν.
- ε) Βουλόμεθα εὐεργετεῖν μᾶλλον ἢ εὐεργετῆσθαι.

στ) Αίροϋ (= να προτιμάς) μᾶλλον ζημίαν ἢ κέρδος ἄνομον.

ζ) Εὐτυχῆς ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν.

η) Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.

θ) Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τιμιώτερον ἔστιν ἡ πατρίς.

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα από τον Ἐπιτάφιο του Δημοσθένη εξαίρονται οι πεσόντες στη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.), οι οποίοι πολέμησαν κατά του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας και με την ανδρεία τους κέρδισαν αγέραστη δόξα.

Κείμενο	Μεταφράσεις
Πρῶτον μὲν ἀντὶ μικροῦ χρόνου πολὺν καὶ τὸν ἅπαντ' εὐκλειαν ἀγήρω καταλείπουσιν, ἐν ᾗ καὶ παῖδες οἱ τούτων ὀνομαστοὶ τραφήσονται καὶ γονεῖς [οἱ τούτων] περιβλεπτοὶ γηροτροφήσονται, παραψυχὴν τῷ πένθει τὴν τούτων εὐκλειαν ἔχοντες. Ἐπειτα νόσων ἀπαθεῖς τὰ σώματα καὶ λυπῶν ἄπειροι τὰς ψυχάς, ἃς ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν οἱ ζῶντες ἔχουσιν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ καὶ πολλῷ ζήλῳ τῶν νομιζομένων τυγχάνουσιν. Οὐς γὰρ ἅπασα μὲν ἡ πατρίς θάπτει δημοσίᾳ, κοινῶν δ' ἐπαίνων μόνοι τυγχάνουσιν, ποθοῦσι δ' οὐ μόνοι συγγενεῖς καὶ πολῖται, ἀλλὰ πᾶσαν ὅσῃν Ἑλλάδα χρὴ προσειπεῖν, συμπεπένθηκεν δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης τὸ πλεῖστον μέρος, πῶς οὐ χρὴ τούτους εὐδαίμονας νομίζεσθαι; Δημοσθένης, Ἐπιτάφιος 32-34	Κατὰ πρῶτον, ἀντὶ να ζήσουν λίγο, ζουν πολὺ και ἀφήνοντας κληρονομιά για πάντα ἀγέραστη δόξα, μέσα στην οποία θα ανατραφούν και τα παιδιά τους ὥστε να γίνουν περίφημα και οι γονεῖς τους θα γηροκομηθούν ἀπολαμβάνοντας την προσοχή, καθὼς θα ἔχουν ἀνακούφιση στο πένθος τους τη δόξα των νεκρῶν. Κατὰ δεύτερον, χωρίς να παθαίνουν ἀρρώστιες στο σώμα και χωρίς να νιώθουν στεναχώρια στην ψυχὴ, τα οποία ἔχουν οι ζωντανοὶ λόγων αὐτῶν που τους συμβαίνουν, αποκτοῦν τα καθιερωμένα ἐμπνέοντας μεγάλη τιμὴ και προκαλώντας πολλή ἀμίλλα. Ἀφοῦ η πατρίδα τους προσφέρει δημόσια ταφή, και μόνο αὐτοὶ ἐπαινούνται ἀπὸ ὅλους, και τους λαχταροῦν ὄχι μόνο οι συγγενεῖς και οι συμπολίτες τους, ἀλλὰ και ὅσοι πρέπει να ονομαστούν Ἕλληνες, ἐνὼ πενθεὶ μαζί μας και το μεγαλύτερο τμήμα της οἰκουμένης, δεν πρέπει δικαιολογημένα να θεωροῦνται εὐτυχεῖς; Μετάφραση Α. Τυφλόπουλος

Ενότητα 3^η

Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία

Εἰ δέ σύ οἶει ὥς πλείω ἔχων τῶν ιδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος	Αν λοιπόν εσύ νομίζεις ὅτι ἐπειδὴ ὁ τύραννος ἔχει περισσότερα ἀγαθὰ ἀπὸ τοὺς πολῖτες
διὰ τοῦτο καὶ πλείω ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται,	γι' αὐτό καὶ ἐξαιτίας αὐτῶν περισσότερο χαίρεται
οὐδέ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὦ Σιμωνίδη,	οὔτε αὐτό εἶναι ἐτσι, Σιμωνίδη,
ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταὶ οὐχ ὅταν ιδιωτῶν γένωνται	ἀλλὰ ὅπως καὶ οἱ ἀθλητὲς, ὅχι ὅταν γίνονται καλῦτεροι ἀπὸ
κρείττονες,	τοὺς πολῖτες,
τοῦτ' αὐτοὺς εὐφραίνει,	αὐτό τοὺς ευχαριστεῖ, ἀλλὰ ὅταν γίνουν κατώτεροι ἀπὸ τοὺς συναθλητὲς τοὺς, αὐτό
ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἦττους, τοῦτ' αὐτοὺς ἀνιᾷ,	τοὺς ενοχλεῖ, ἐτσι καὶ ὁ τύραννος, ὅχι ὅταν φαίνεται ὅτι ἔχει
οὕτω καὶ ὁ τύραννος οὐχ ὅταν τῶν ιδιωτῶν πλείω φαίνεται	περισσότερα ἀπὸ τοὺς πολίτες,
ἔχων,	τότε ευχαριστεῖται,
τότ' εὐφραίνεται,	ἀλλὰ ὅταν εἶναι κατώτερος ἀπὸ ἄλλους τυράννους, λυπᾶται γι' αὐτό·
ἀλλ' ὅταν ἐτέρων τυράννων ἐλάττω ἔχη, τούτῳ λυπεῖται·	γιατί νομίζει ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀνταγωνιστὲς τοῦ στον πλοῦτο.
τούτους γὰρ ἀνταγωνιστὰς ἡγεῖται αὐτῷ τοῦ πλούτου εἶναι.	Οὔτε βέβαια ὁ τύραννος ἀποκτᾷ κάτι ἀπὸ ὅσα ἐπιθυμεῖ γρηγορότερα ἀπὸ τὸν ἀπλὸ πολίτη.
Οὐδέ γε θᾶπτόν τι γίγνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ιδιώτῃ ὧν ἐπιθυμεῖ.	Γιατί ὁ πολίτης ἐπιθυμεῖ σπίτια ἢ ἀγρό ἢ δούλο, ἐνῶ ὁ τύραννος ἢ πόλεις ἢ τεράστια περιοχὴ ἢ
Ὁ μὲν γὰρ ιδιώτης οἰκίας ἢ ἀγροῦ ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ,	λιμάνια ἢ οὐχλωμένες ἀκροπόλεις [...]
ὁ δὲ τύραννος ἢ πόλεων ἢ χώρας πολλῆς ἢ λιμένων ἢ ἀκροπόλεων ἰσχυρῶν [...]	Αλλὰ ὅμως θὰ δεις καὶ φτωχοὺς ὅχι τόσο λίγους πολίτες
Αλλὰ μέντοι καὶ πένητας ὄψει οὐχ οὕτως ὀλίγους τῶν ιδιωτῶν	

ὥς πολλοὺς τῶν τυράννων.	ὅσο πολλοὺς τυράννους.
Οὐ γάρ τῳ ἀριθμῷ οὔτε τά πολλά κρίνεται οὔτε τά ὀλίγα,	Γιατί οὔτε τα πολλά οὔτε τα λίγα ἐξετάζονται με βάση τον αριθμό,
ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις·	ἀλλὰ με βάση τη χρησιμότητά τους·
ὥστε τά μὲν ὑπερβάλλοντα τά ἱκανά πολλά ἐστί,	ὥστε ὅσα ξεπερνούν τα αρκετά εἶναι πολλά,
τά δέ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα ὀλίγα.	ὅσα ὁμῶς υπολείπονται ἀπὸ τα αρκετά εἶναι λίγα.
Τῷ οὖν τυράννῳ τά πολλαπλάσια ἤττον ἱκανά ἐστίν	Για τον τύραννο λοιπόν τα πολλαπλάσια αρ-κούν λιγότερο
εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἢ τῷ ἰδιώτῃ.	για τις αναγκαῖες δαπάνες ἀπὸ ὅ,τι στον πολίτη.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1.Με ποιο κριτήριο μπορεί να θεωρηθεί κανείς πραγματικά πλούσιος σύμφωνα με το κείμενο;

Το κριτήριο με το οποίο μπορεί να θεωρηθεί πλούσιος κάποιος είναι η χρησιμότητα των αγαθών που κατέχει. Πραγματικά πλούσιος είναι αυτός που κατορθώνει με τα πλούτη του να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες του χωρίς να στερείται τίποτα.

2.Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι τύραννοι σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ιέρωνα;

Οι τύραννοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη ζωή τους. Συγκεκριμένα, ζουν με ένα διαρκές άγχος μήπως κάποιος από τους άλλους τυράννους τους ξεπεράσει σε δύναμη και πλούτο. Βρίσκονται δηλαδή σε ανταγωνισμό με τους όμοιούς τους. Δεν ικανοποιούνται όταν συμβεί να έχουν περισσότερα από τους απλούς πολίτες. Επομένως, οι τύραννοι αν και έχουν περισσότερη περιουσία από τους απλούς πολίτες, αισθάνονται δυστυχείς, γιατί βασανίζονται από την απληστία τους.

3.Συμφωνείτε με τον ισχυρισμό του Ιέρωνα «οὐ γάρ τῳ ἀριθμῷ... ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις»;

Τα υλικά αγαθά κρίνονται ανάλογα με τη χρησιμότητά τους, τις ανάγκες που πρέπει να καλύψουν και το περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται. Το περιβάλλον στο οποίο ζει ένας άνθρωπος είναι διαφορετικό και γεννά διαφορετικές ανάγκες. Σήμερα, όπως και τότε, δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες ανάγκες. Αυτά που για κάποιον είναι πολλά, για κάποιον άλλο είναι λίγα. Κατά τον Ιέρωνα αυτό αποτελεί αιτία δυστυχίας για τους τυράννους, οι οποίοι δεν μπορούν να αρκεστούν σε αυτά που για άλλους είναι αρκετά με αποτέλεσμα να μην είναι ποτέ ικανοποιημένοι.

4. Με βάση όσα γνωρίζετε από τα μαθήματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε την εξέλιξη των όρων «τύραννος» και «τυραννία» από την αρχαιότητα μέχρι τη σημερινή εποχή.

Ο όρος τύραννος συνδέεται με τον όρο τυραννίς που, κατά τον Αριστοτέλη, αποτελούσε εκτροπή του πολιτεύματος της βασιλείας και είχε γνώρισμα την απολυταρχία. Στην αρχαιότητα ο τύραννος ανέτρεπε το ολιγαρχικό πολίτευμα με σκοπό την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Το πολίτευμα που εγκαθίδρυε, δηλαδή η τυραννία, ικανοποιούσε μόνο τις προσωπικές του φιλοδοξίες. Στη νεότερη εποχή ο όρος τυραννία ως πολιτικό σύστημα έχει αντικατασταθεί από τον όρο δικτατορία. Σήμερα τύραννος είναι το πολιτικό εκείνο πρόσωπο που καταλύει τη δημοκρατία και εγκαθιδρύει αυταρχικό καθεστώς και κυβερνά με τρόπο αυθαίρετο. Στο σύγχρονο λεξιλόγιο το επίθετο τύραννος χαρακτηρίζει τον άνθρωπο εκείνο που ενεργεί με τρόπο καταπιεστικό για τους άλλους.

Γραμματική- Συνηρημένα Ρήματα -ΑΩ

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ (Ή ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ) ΡΗΜΑΤΑ

Τα φωνηεντόληκτα ρήματα που έχουν χρονικό χαρακτήρα α, ε, ο συναιρούν το φωνήεν αυτό στον ενεστώτα και τον παρατατικό με το επόμενο φωνήεν των καταλήξεων και γι' αυτό λέγονται συνηρημένα · λέγονται όμως και περισπώμενα, γιατί ο συνηρημένος τύπος τους στο α' πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα παίρνει περισπωμένη.

Στα συνηρημένα ρήματα διαιρούνται, ανάλογα με το χαρακτήρα τους, σε τρεις τάξεις:

στην α' τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε -άω (χαρακτ. α): τιμάω-τιμῶ,
στη β' τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε -έω (χαρακτ. ε): ποιέω-ποιῶ,
στη γ' τάξη ανήκουν όσα λήγουν σε -όω (χαρακτ. ο): δηλόω-δηλῶ.

Α' ΤΑΞΗ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ: ΣΕ -ΑΩ

Όλες οι συνηρημένες συλλαβές των ρημάτων σε -αω περιέχουν ή ω ή α.

α+ ω > ω

α+ ε > α

α+ ο > ω

α+ η > α

α+ ου > ω

α+ ει > α

α+ οι > ω

α+ η > α

Ο σχηματισμός και η κλίση των άλλων χρόνων.

Τα συνηρημένα ρήματα σχηματίζουν τους υπόλοιπους χρόνους (δηλαδή εκτός του ενεστώτα και του παρατατικού) και κλίνονται κανονικά όπως τα βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα της Α' συζυγίας. Δηλαδή,

- ρηματικό θέμα + φαινομενικές καταλήξεις (για τους μελλοντικούς χρόνους)
- αύξηση συλλαβική ή χρονική + ρηματικό θέμα + φαινομενικές καταλήξεις (για τους συντελικούς χρόνους)
- αναδιπλασιασμός ή χρονική αύξηση + ρηματικό θέμα + φαινομενικές καταλήξεις (για τους συντελικούς χρόνους).

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Να προσθέσετε τους τύπους των εγκλίσεων που λείπουν στον παρακάτω πίνακα. Όλα τα ρήματα ανήκουν στην πρώτη τάξη συνηρημένων (-αω).

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ἐγὼ τολμῶ			
σὺ νικᾷς			
οὗτος ἀγαπᾷ			
ἡμεῖς δαπανῶμεν			
ὕμεῖς ὁρᾶτε			
οὗτοι κυβερνῶσι			

2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που δίνονται μέσα στις παρενθέσεις.

α) Οὐχ ὅτι ἤμαρτες; (ὀράω-ὀρώ, β' ενικό οριστ. ενεστ. & παρατατ.)

β) Οὐκ με καθεύδειν τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. (ἐαω-ἐῶ, γ' ενικό οριστ. ενεστ. & παρατατ.)

γ) Ἐντολήν καινὴν δίδωμι ἡμῖν ἵνα ἀλλήλους. (ἀγαπάω- ἀγαπῶ, β' πληθ. υποτ. ενεστ.)

δ) Κάλλιόν ἐστι τὸ τοῦ λέγειν περισσά. (σιωπάω-σιωπῶ, απαρέμφατο ενεστ.)

ε) Αἶσωπον κλέψαι τὴν φιάλην τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς. (αἰτιάομαι-αἰτιῶμαι, γ' πληθ. οριστ. ενεστ. & παρατατ.)

ζ) Μεγάλην καταισχύνην ἡγούντο Λακεδαιμόνιοι σφίσι γενέσθαι, ὅποτε ἐν πολέμῳ. (ἡττάομαι-ἡττῶμαι, γ' πληθ. ευκτ. ενεστ.)

η) Μὴ κατορθοῦν τὰ δύνата. (πειράομαι-πειρῶμαι, β' ενικό προστ. ενεστ.)

3. Συμπληρώνω τον πίνακα:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ἐρωτᾶται			
	ἀνιῆς		
		γελῶ	
		ἐπαιτιῶντο	

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Σωκράτης και ο Ευθύδημος προσπαθούν να προσδιορίσουν ποιος πρέπει να θεωρείται πλούσιος και ποιος φτωχός. Ο Ευθύδημος επισημαίνει ότι πολλοί τύραννοι, αν και διαθέτουν πολλά αγαθά, επιζητούν όλο και περισσότερα για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Κείμενο	Μετάφραση
Ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἰκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας, τοὺς δὲ πλείω τῶν ἰκανῶν πλουσίους. Καταμεμάθηκας οὖν ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιοῦνται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἰκανὰ ἐστί; Καὶ νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις, οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἔνδειαν ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Ξενοφῶν, Απομνημονεύματα 4.2.37-39	Ποιους λοιπόν ονομάζεις φτωχούς και ποιους πλούσιους; Νομίζω, αυτούς που δεν έχουν αρκετά, ώστε να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους τους αποκαλώ φτωχούς, ενώ εκείνους που έχουν περισσότερα από όσα αρκούν τους ονομάζω πλούσιους. Έχεις εξετάσει λοιπόν ότι σε μερικούς, μολονότι έχουν πολύ λίγα όχι μόνο είναι αρκετά αυτά, αλλά κάνουν και αποταμίευση από αυτά, ενώ σε κάποιους που έχουν πάρα πολλά, (αυτά) δεν είναι αρκετά; Και μα το Δία, είπε ο Ευθύδημος, γιατί σωστά μου υπενθυμίζεις, επειδή γνωρίζω και κάποιους τυράννους, που από έλλειψη αναγκάζονται να αδικούν, όπως ακριβώς οι πάρα πολύ φτωχοί.

Ενότητα 4^η

Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης

Ἄρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τὴν πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῖμεν καὶ τὰ περὶ τὸν βίον εὐπορώτεροι γίγνοίμεθα καὶ τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῖμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν εὐδοκιμοῖμεν; Ἐγὼ μὲν γάρ ἡγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελέως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν. Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀποστέρηκεν καὶ γὰρ πενεστέρους ἐποίησεν καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἠνάγκασεν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαβέβληκεν καὶ πάντας τρόπους τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. Ἦν δέ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, [...] μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς, [...] καθ' ἐκάστην δέ τὴν ἡμέραν πρὸς εὐπορίαν ἐπιδώσομεν, [...] ἀδεῶς γεωργοῦντες καὶ τὴν θάλατταν πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦντες αἱ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἐκλελοίπασιν. Ὅψόμεθα δέ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμβάνουσιν, μεστὴν δέ γιγνομένην ἐμπόρων καὶ ξένων καὶ μετοίκων, ᾧ νῦν ἐρήμη κατέστηκεν. Τὸ δέ μέγιστον· συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους.	Ἀραγε, λοιπόν, θα ἦταν αρκετό σ' εμάς, και να διοικούμε την πόλη με ασφάλεια και στα σχετικά με τη ζωή να γινόμαστε πιο πλούσιοι και να έχουμε ομόνοια μεταξύ μας και να χαίρουμε εκτίμησης μεταξύ των Ελλήνων; Γιατί εγώ βέβαια νομίζω ότι αν γίνουν αυτά η πόλη ολοκληρωτικά θα ευτυχήσει. Ο πόλεμος λοιπόν, μας έχει στερήσει από όλα αυτά που έχουν λεχθεί και φτωχότερους μας έκανε και μας ανάγκασε να ανεχόμαστε πολλούς κινδύνους και μας έχει συκοφαντήσει στους Έλληνες και μας έχει ταλαιπωρήσει με κάθε τρόπο. Αν όμως συνάψουμε την ειρήνη, [...] θα εξουσιάσουμε την πόλη με πολλή ασφάλεια, αφού απαλλαγούμε από πολέμους και κινδύνους και διχόνοιες, [...] και κάθε μέρα θα γινόμαστε πιο εύποροι, [...] χωρίς φόβο καλλιεργώντας τη γη και πλέοντας τη θάλασσα και ασχολούμενοι με τα άλλα επαγγέλματα τα οποία έχουν εκλείψει εξαιτίας του πολέμου. Και θα δούμε την πόλη να αποκτά διπλάσια έσοδα απ' ό,τι τώρα και να γεμίζει από εμπόρους και ξένους και μετοίκους, από τους οποίους τώρα έχει ερημωθεί. Και το σημαντικότερο· θα έχουμε συμμάχους όλους τους ανθρώπους, όχι εξαναγκασμένους, αλλά με τη θέλησή τους (έχοντας πεισθεί).
--	--

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποιες είναι, κατά τον Ισοκράτη, οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία της Αθήνας;

Κατά τον Ισοκράτη, οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία της Αθήνας είναι: • Η ασφαλής διαβίωση στην πόλη και η εξασφάλισή της από τους εξωτερικούς κινδύνους • Η αποφυγή ριψοκίνδυνων πράξεων • Η απόκτηση οικονομικής ευημερίας • Η ειρήνη μεταξύ των πολιτών • Η καλλιέργεια της γης και η ενασχόληση με τη ναυτιλία • Η σταθερή και αξιόπιστη διοίκηση • Η εξασφάλιση καλής φήμης ανάμεσα στις άλλες ελληνικές πόλεις

2. Ποια είναι η ευεργετική επίδραση της ειρήνης και ποιες οι αρνητικές συνέπειες του πολέμου στην οικονομική ανάπτυξη και, γενικότερα, στην ευημερία μιας πόλης;

Στην πόλη θα υπάρχει μεγάλη ησυχία και ασφάλεια, θα απαλλαγούν οι Αθηναίοι από τους πολέμους και τους κινδύνους και θα ζουν αρμονικά. Θα αναπτύσσεται η οικονομία και θα ζουν καλά. Θα καλλιεργούν άφοβα τη χώρα. Θα ασχολούνται με όλες τις επιχειρήσεις αδιαφορώντας για τον πόλεμο. Όλα αυτά τα αγαθά οι Αθηναίοι τα στερήθηκαν εξαιτίας του Συμμαχικού πολέμου.

3. συμμαχούς έξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους: Πώς συμβάλλει η ελεύθερη βούληση στον σχηματισμό και στη λειτουργία μιας συμμαχίας, σύμφωνα με τον Ισοκράτη;

Μια συμμαχία είναι σταθερή όταν στηρίζεται στην πειθώ και τη φιλία. Οι συμμαχίες που δημιουργούνται επειδή οι άνθρωποι το αποφασίζουν και δεν εξαναγκάζονται να το κάνουν είναι αυτές που κρατάνε. Πολλές φορές βέβαια μέσα από τις συμμαχίες επιδιώκεται η προώθηση συμφερόντων. Αυτές οι συμμαχίες δημιουργούνται με εξαναγκασμό και δεν κρατάνε. Όποιοι αναγκάζονται να συνάψουν συμμαχίες εξαιτίας της δύναμης μιας πόλης είναι αβέβαιοι σύμμαχοι, διότι με την πρώτη ευκαιρία επαναστατούν και εγκαταλείπουν τη συμμαχία. Επομένως, αυτή η συμμαχία χαρακτηρίζεται από αστάθεια. Αντίθετα, όταν οι σύμμαχοι έχουν αποφασίσει ότι θα έχουν κοινή πορεία, τότε αυτή συμμαχία είναι σταθερή και αποτελεσματική.

4. Με βάση όσα γνωρίζετε από το μάθημα της Ιστορίας για τη συμπεριφορά των Αθηναίων προς τους συμμαχούς τους, να κρίνετε τον ισχυρισμό του

Ισοκράτη ότι όλοι οι Έλληνες θα θελήσουν να συμμαχήσουν με τους Αθηναίους, εάν αυτοί μεταβάλουν τη στάση τους προς αυτούς.

Το 477, όταν ιδρύθηκε η Α' Αθηναϊκή συμμαχία, κατέστη ολοφάνερη η κυριαρχία της Αθήνας στα άλλα μέλη, αφού τελικά ο συνασπισμός χρησιμοποιήθηκε για την εξυπηρέτηση των αθηναϊκών συμφερόντων και μετασχηματίστηκε σε αθηναϊκή ηγεμονία. Κάποιες πόλεις και νησιά όπως η Χαλκίδα, η Σάμος δυσαρεστημένες από την πολιτική της Αθήνας θέλησαν να αποχωρήσουν από τη συμμαχία αλλά η Αθήνα επενέβη και ρύθμισε την κατάσταση. Η Β' Αθηναϊκή συμμαχία οργανώθηκε με τους όρους που επέβαλε η Ανταλκίδειος Ειρήνη. Η στάση των Αθηναίων απέναντι στους συμμάχους τους υπήρξε ηγεμονική και συμφεροντολογική. Οι συμμαχίες στόχευαν στην ανάπτυξη της Αθήνας με συνέπεια οι άλλες συμμαχικές πόλεις να τεθούν υπό την εξουσία της. Αυτό προκάλεσε την αποξένωση των συμμάχων και τη διαμόρφωση εχθρικής στάσης των συμμάχων απέναντι στην Αθήνα. Για να πάψουν οι σύμμαχοι να δυσπιστούν έναντι των συμμάχων και για να λυθούν οι παρεξηγήσεις θα έπρεπε η Αθήνα με πράξεις και όχι μόνο με λόγια να αποδείξει την αλλαγή στις αντιλήψεις της και τη συμπεριφορά της. Έτσι θα ήταν αγαπητή στους συμμάχους της και θα είχε μια αρμονική συνεργασία μαζί τους.

Γραμματική- Συνηρημένα σε -ΕΩ

Στα συνηρημένα ρήματα της β' τάξης (-έω) στον ενεστώτα και τον παρατατικό γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις:

$$\epsilon + \epsilon \rightarrow \epsilon\iota$$

$$\epsilon + \omicron \rightarrow \omicron\upsilon$$

$\epsilon + \text{μακρό φωνήεν} / \text{δίφθογγος} \rightarrow \text{το ίδιο μακρό φωνήεν} / \text{η ίδια δίφθογγος}$: $\epsilon + \omega \rightarrow \omega$, $\epsilon + \eta \rightarrow \eta$,

$$\epsilon + \eta \rightarrow \eta,$$

$$\epsilon + \omicron\upsilon \rightarrow \omicron\upsilon, \epsilon + \omicron\iota \rightarrow \omicron\iota$$

Ο σχηματισμός και η κλίση των άλλων χρόνων

Τα συνηρημένα ρήματα σε -έω για τον σχηματισμό των υπόλοιπων χρόνων (δηλαδή εκτός του ενεστώτα και του παρατατικού) **εκτείνουν κανονικά τον βραχύχρονο χαρακτήρα του θέματος** (σε μακρόχρονο) μπροστά από το σύμφωνο των καταλήξεων.

Τρέπουν συγκεκριμένα τον χαρακτήρα **-ε-** σε **-η-**:

π.χ. ρ. ἀγνοῶ (θ. ἀγνοε-) → ἀγνοήσω, ἡγνόησα, ἡγνόηκα.

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με το ζητούμενο τύπο:

α. Οὐ βουλομένων δέ τῶν Μηθυμναίων(απρμφ. ενεστ. του ρ. προχωρῶ), προσβαλὼν..... (γ' εν. πρόσωπο οριστ. ενεστ. του ρ. αἰρῶ) τὴν πόλιν κατὰ κράτος.

β. Αὐτοὶ δ' (γ' πληθ. πρόσωπο οριστ. παρατ. του ρ. ἐγκαλῶ) ἐμοὶ ὡς μάλλον μέλλοι μοι ὅπως τὰ σά καλῶς ἔχει ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν.

γ. Τιμασίῳ δέ καὶ οἱ ἱπεῖς ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες ἐλάθανον αὐτούς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἐνθα..... (γ' πληθ. πρόσωπο οριστ. παρατ. του ρ. πολιορκοῦμαι) οἱ Ἕλληνες.

δ. Καί..... (γ' πληθ. πρόσωπο οριστ. ενεστ. του ρ. ἀφικνοῦμαι) πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι.

ε. Ἦν οὖν..... (β' πληθ. πρόσωπο υποτ. ενεστ. του ρ. σωφρονῶ), τοῦτον τάναντία ποιήσατε ἢ τοὺς κύνας..... (γ' πληθ. πρόσωπο οριστ. ενεστ. του ρ. ποιῶ).

στ. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν πύτῳ θυσάμενος οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός (γ' ενικό πρόσωπο οριστ. παρατ. του ρ. ἐκπλέω).

ζ. Καὶ φίλον νομίζοντας Λακεδαιμόνιοι ἔπεσθαι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ὅποι ἄν (γ' πληθ. πρόσωπο υποτ. ενεστ. του ρ. ἡγοῦμαι).

2. Να συμπληρώσετε τον πίνακα και να γράψετε τα αντίστοιχα απαρέμματα και μετοχές:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμματο	Μετοχή
βοηθοῦμεν					
	καλῆτε				
			πολεμεῖτω		
		πονοῖεν			
μισεῖτε					
	ὠφελεῖς				
			αἰτοίη		
ἡγείται					

3. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση (όλα τα ρήματα ανήκουν στη β' τάξη συνηρημένων ρημάτων σε -εω).

α) Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χειρᾶ..... (κινῶ, προσ. ενεσ.).

β)(ἡγοῦμαι, προσ. ενεσ.) μάλιστα σεαυτοῦ πρέπει δικαιοσύνην, σωφροσύνην.

γ) Οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν (ἀγνοῶ, οριστ. ενεστ.), πρὸς δὲ τὴν δόξαν (= πρὸς ὅ,τι φαίνεται σωστό) ἀποβλέπουσιν.

δ) Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἄν..... (ἡγοῦμαι, υποτ. ενεστ.) βελτίστους εἶναι.

ε)(ὁμολογοῦμαι, οριστ. ενεσ. γ' εν.) τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι καὶ μεγίστην.

στ) Μάλιστα ἄν.....(εὐδοκίμῶ, ευκ. ενεσ.) εἰ φαίνοιο ταῦτα μὴ πράττων, ἅ τοῖς ἄλλοις ἄν πράττουσιν ἐπιτιμῶς (= θα κατηγορούσες).

ζ) Πολλοὶ(ἀτυχῶ, μτχ. ενεσ. δοτ. πληθ.) μὲν συνάχθονται (= συ- μπάσχουν), καλῶς δὲ πράττουσι..... (φθονῶ, οριστ. ενεσ.).

η) Ἄ(ποιῶ, απαρ. ενεσ.) αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μὴδὲ λέγειν εἶναι καλόν.

θ) Καὶ ταῦτ' ἄν(ποιῶ, υποτ. ενεσ. β' πληθ.), τί.....(δέω*, οριστ. ενεσ. γ' εν.) περὶ τῶν συμβησομένων μακρολογεῖν;

ι) Πάντων μὲν..... (ἐπιμελοῦμαι, προστ. ενεσ.) ἐν τῷ βίῳ, μάλιστα δὲ τὴν σαυτοῦ φρόνησιν (ἀσκῶ, προστ. ενεσ.).

Παράλληλα κείμενα

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Βακχυλίδης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον Κανόνα των εννέα μεγάλων λυρικών, ασχολήθηκε με πολλά είδη της λυρικής ποίησης (έγραψε παιάνες, ύμνους, υπορχήματα, διθυράμβους, επινίκια τραγούδια κ.ά.). Στο παρακάτω απόσπασμα, που ανήκει σε έναν παιάνα, ο ποιητής περιγράφει εικόνες της ανθρώπινης ζωής σε περίοδο ειρήνης.

Μετάφραση	Μετάφραση
τίκτει δέ τε θνατοῖσιν εἰ- ρήνα μεγαλάνορα πλοῦ- τον καὶ μελιγλώσσων ἀοιδᾶν ἄνθεα δαιδαλέων τ' ἐπὶ βωμῶν, θεοῖσιν αἰθεσθαι βοῶν ξανθᾶ φλογί μηρί' εὐμάλλων τε μήλων, γυμνασίων τε νέοις αὐ- λῶν τε καὶ κώμων μέλιν. Ἐν δὲ σιδαροδέτοις πόρπαξιν αἰθᾶν, ἀραχνᾶν ἴστοι πέλονται, ἔγχεα τε λογχωτὰ ξίφεα τ' ἀμφάκεα δάμναται εὐρώς. ----- χαλκεᾶν δ' οὐκ ἔστι σαλπίγγων κτύπος, οὐδὲ συλᾶται μελίφρων ὕπνος ἀπὸ βλεφάρων ἄῤῥος ὃς θάλπει κέαρ. Συμποσίων δ' ἐρατῶν βρίθοντ' ἀγνυαί, παιδικοί θ' ὕμνοι φλέγονται.	Για τους θνητούς γεννά η μεγάλη Ειρήνη πλούτη και τραγουδιών γλυκόφωνων ανθούς. Πάνω στους πλουμιστούς βωμούς, στην ξανθή φλόγα, καίονται για τους θεούς, σαν είναι ειρήνη, μηριά βοδιών, πυκνόμαλλων προβάτων, και τότε ο νους των νέων είναι στους κώμους, στο παίξιμο του αυλού και στις παλαίστρες. Τα σιδεροδεμένα χερούλια των ασπίδων αραχνιάζουν, σκουριά σκεπάζει τα δίκοπα σπαθιά, τις λόγχες των δοράτων. ----- Οι σάλπιγγες οι χάλκινες πια δε βαράνε, δεν κλέβουν απ' τα μάτια το γλυκό τον ύπνο της αυγής, που τις καρδιές ζεσταίνει. Ευφρόσυνα συμπόσια είναι γεμάτοι οι δρόμοι και, φλόγες, παιδικοί ξεχύνονται ύμνοι. (Μετάφραση: Θρ. Σταύρου)

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου η δημοκρατική παράταξη μιας πόλης καλούσε σε βοήθεια τους Αθηναίους και η ολιγαρχική τους Λακεδαιμονίους, με αποτέλεσμα να ξεσπούν εμφύλιες διαμάχες. Στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφονται οι ακρότητες στις οποίες οδήγησε ο εμφύλιος πόλεμος στην Κέρκυρα.

Κείμενο	Μετάφραση
Πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου, καὶ οἶον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅτι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. Καὶ γὰρ πατήρ παιῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθανον. Θουκυδίδης, Ἱστορίαι 3.81.5	Και κάθε είδους φόνοι διαπράχθηκαν και όπως συνηθίζεται να συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν υπάρχει τίποτε που να μη συνέβη (στην Κέρκυρα) και ακόμη περισσότερα. Και γιατί πατέρας σκότωνε το παιδί του και (κάποιοι) απομακρύνονταν με τη βία από τα ιερά και κοντά σε αυτά φονεύονταν και μερικοί, αφού χτίστηκαν, πέθαναν μέσα στο ιερό του Διόνυσου.

Τρίτο παράλληλο κείμενο

Ο Θουκυδίδης σχολιάζει στο παρακάτω απόσπασμα πώς διαφοροποιείται η συμπεριφορά των ανθρώπων σε περίοδο πολέμου.

Κείμενο	Μετάφραση
ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν αἱ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ὁργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ. Θουκυδίδης, Ἱστορίαι 3.82.2-3	Γιατί κατά τη διάρκεια της ειρήνης και σε περίοδο ευημερίας και οι πόλεις και οι πολίτες έχουν ηπιότερες απόψεις, επειδή δεν τους πιέζουν φοβερές ανάγκες. Ενώ ο πόλεμος, επειδή αφαιρεί την καθημερινή ευπορία (τις ευκολίες της καθημερινής ζωής) είναι βίαιος δάσκαλος και εξομοιώνει την ψυχική διάθεση των ανθρώπων με την πολεμική κατάσταση που επικρατεί εκείνη τη στιγμή.

Ενότητα 5^η

Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας

Ἔστι δέ δικαστῶν νοῦν ἔχόντων περί τῶν ἀλλοτρίων τά δίκαια ψηφίζομένους	Εἶναι καθήκον των συνετῶν δικαστῶν παίρνοντας δίκαιες αποφάσεις για τις υποθέσεις των άλλων να τακτοποιούν συγχρόνως και ὅσα ἔχουν σχέση με τους ἰδίους.
ἄμα καί τά σφέτερ' αὐτῶν εὖ τίθεσθαι.	Και κανείς ἀπό σας, ἀφού ἔχει υπόψη του αὐτό,
Καί μηδεὶς ὑμῶν, εἰς τοῦτ' ἀποβλέψας,	ὅτι δηλαδή εἶμαι φτωχός κι ἕνας ἀπό τον απλό λαό,
ὅτι πένης εἰμί καί τοῦ πλήθους εἷς,	ας μη θεωρεῖ σωστό να μειώσει το πρόστιμο.
ἀξιούτω τοῦ τιμήματος ἀφαιρεῖν.	Γιατί δεν εἶναι δίκαιο να επιβάλλετε πιο ήπιες ποινές
Οὐ γάρ δίκαιον ἐλάττους ποιεῖσθαι τάς τιμωρίας	στους ἀφανείς ἀπ' ὅτι στους ἐπιφανείς , οὔτε να νομίζετε κατώτερους τους φτωχοὺς ἀπό αὐτοὺς που ἔχουν πολλά.
ὑπέρ τῶν ἀδόξων ἢ τῶν διωνομασμένων, οὐδέ χεῖρους ἡγεῖσθαι τοὺς πενομένους ἢ τούς πολλά κεκτημένους.	Γιατί θα περιφρονούσατε τους εαυτοὺς σας
Ἵμᾶς γάρ ἂν αὐτοὺς ἀτιμάζοιτ'	αν αποφασίζατε τέτοια πράγματα για τους πολίτες.
εἰ τοιαῦτα γινώσκοιτε περί τῶν πολιτῶν.	Γιατί θα ἦταν το πιο φοβερό ἀπ' ὅλα, ενώ η πόλη ἔχει δεν δημοκρατικό καθεστώς,
Ἦτι δέ καί πάντων ἂν εἴη δεινότατον,	αν δεν ἀπολαμβάναμε ὅλοι τα ἴδια δικαιώματα [...].
εἰ δημοκρατουμένης τῆς πόλεως	Αν βέβαια πεισθεῖτε σε μένα δε θα συμπεριφερθεῖτε με αὐτόν τον τρόπο στους εαυτοὺς σας
μή τῶν αὐτῶν ἅπαντες τυγχάνοιμεν [...].	οὔτε θα διδάξετε στους νεότερους να περιφρονούν τον απλό λαό των πολιτῶν,
ἂν γέ μοι πεισθῇθ',	οὔτε θα θεωρήσετε ὅτι εἶναι διαφορετικές οι τέτοιας λογῆς δίκες, ἀλλά με την ιδέα ὅτι δικάζει για λογαριασμό του
Οὐκ, οὕτω διακείσεσθε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς οὐδέ διδάξετε τοὺς νεωτέρους	ἔτσι θα ψηφίσει ο καθένας ἀπό σας.
καταφρονεῖν τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οὐδέ ἀλλοτρίους ἡγήσεσθ' εἶναι τοὺς τοιούτους τῶν ἀγώνων,	Γιατί ὅλους εμᾶς ἐξίσου ἀδικούν ὅσοι τολμοῦν να περιφρονούν αὐτόν το νόμο
ἀλλ' ὥς ὑπέρ αὐτοῦ δικάζων οὕτως ἕκαστος ὑμῶν οἴσει τήν ψῆφον.	που ἰσχύει για την προστασία της δικῆς σας σωματικῆς ἀκεραιότητος.
Ἄπαντας γάρ ὁμοίως ἀδικοῦσιν οἱ τολμῶντες τοῦτον τόν νόμον παρβαίνειν	
τόν ὑπέρ τῶν σωμάτων τῶν ὑμετέρων κείμενον.	

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου**1. Πώς αντιλαμβάνεστε, με βάση το κείμενο, τον ρόλο των δικαστών στην εφαρμογή της ισονομίας;**

Εφαρμογή της αξιοκρατίας καθώς ο κάθε πολίτης κρίνεται με βάση το αδίκημα που διέπραξε και όχι με βάση την καταγωγή ή την κοινωνική του τάξη ή την οικονομική του κατάσταση. Όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο και πρέπει να κρίνονται με τον ίδιο τρόπο. - Δίνουν το καλό παράδειγμα στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. - Αποδεικνύουν ότι τιμούν το δημοκρατικό πολίτευμα. - Αποτρέπουν τους παραβάτες από το να προκαλέσουν αδικήματα. - Συνειδητοποίηση της κοινωνικής ευθύνης που απορρέει από το λειτούργημα που ασκούν. - Προφυλάσσουν τους εαυτούς τους αφού μπορούν οποιαδήποτε στιγμή να βρεθούν στη θέση του κατηγορουμένου και αφού οι ίδιοι θα έχουν συμπεριφερθεί έτσι θα μπορούν να είναι πιο ασφαλείς για τις αποφάσεις που θα έπαιρνε κάποιος για αυτούς.

2. Ποια επίδραση έχει στους νέους η ορθή απονομή δικαιοσύνης; Πιστεύετε ότι η απονομή της δικαιοσύνης έχει ανάλογη σημασία στις μέρες μας για το κοινωνικό σύνολο;

Οι νέοι επηρεάζονται από το παράδειγμα των μεγαλύτερων. Αν ζουν σε ένα περιβάλλον όπου απονέμεται ορθά η δικαιοσύνη τότε μπορούν να: α. εμπιστεύονται το νομικό σύστημα μιας χώρας β. νιώθουν ασφαλείς και να αντιμετωπίζουν με αισιοδοξία το μέλλον τους γ. σέβονται την πολιτεία και τα όργανά της δ. υπακούουν στους νόμους ε. καταδικάζουν τη διαφθορά στ. αποκτούν κοινωνική συνείδηση και να έχουν πολιτική αντίληψη Είναι πολύ σημαντική η ορθή απονομή της δικαιοσύνης προκειμένου να πιστέψουν οι νέοι ότι όλοι οι πολίτες ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας, γλώσσας, θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων έχουν ίσα δικαιώματα.

3. Αφού λάβετε υπόψη σχετικά κεφάλαια από τα μαθήματα της Ιστορίας και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, να συζητήσετε τη σημασία της ισονομίας για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Μπορείτε να αναζητήσετε και τα σχετικά άρθρα του ελληνικού Συντάγματος.

Η ισονομία: Δηλώνει σεβασμό προς τον πολίτη με αποτέλεσμα να αισθάνεται ικανοποιημένος και • ασφαλής. Εξασφαλίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών δημιουργείται αίσθημα ασφάλειας για να • εργαστούν και να προοδεύσουν οι πολίτες. Ωθεί τους πολίτες στην τήρηση νόμων. • Διαπλάθει πολίτες με κοινωνικό φρόνημα. • Η χώρα οδηγείται στην πρόοδο και την ανάπτυξη.

Γραμματική- Συνηρημένα-ΟΩ

Στα συνηρημένα ρήματα της γ' τάξης (-όω) στον ενεστώτα και τον παρατατικό γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις:

ο + ε, ο, ου → ου

ο + η, ω → ω

ο + ει, οι, η → οι

Ο σχηματισμός και η κλίση των άλλων χρόνων.

Τα συνηρημένα ρήματα σε -όω στους υπόλοιπους χρόνους (δηλαδή εκτός του ενεστώτα και του παρατατικού) **εκτείνουν κανονικά τον βραχύχρονο χαρακτήρα του θέματος -ο-** σε -ω- μπροστά από το σύμφωνο των καταλήξεων. Κλίνονται σε αυτούς όπως και τα ασυναίρετα ρήματα, με την προσθήκη των φαινομενικών καταλήξεων στο ρηματικό θέμα και την αύξηση ή τον αναδιπλασιασμό, ανάλογα με τον χρόνο:

π.χ.

ὀρθόω -ῶ → ὀρθώσω, ὥρθωσα, ὥρθωκα

ὀρθοῦμαι → ὀρθώσομαι, ὥρθωθην, ὥρθωμαι

ζημιῶ → ζημιώσω, ἐζημίωσα, ἐζημίωκα, ἐζημιώκειν

ζημιοῦμαι → ζημιώσομαι, ζημιωθήσομαι, ἐζημιώθην, ἐζημιώμαι, ἐζημιώμην.

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Να προσθέσετε τους τύπους των εγκλίσεων που λείπουν στον παρακάτω πίνακα.

Όλα τα ρήματα ανήκουν στην γ' τάξη συνηρημένων σε -οω.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
δηλῶ					
ἄξις					
ζηλοῦται					
στεφανοῦμεν					
μαστιγοῦτε					
ζημιοῦνται					

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της ἐγκλίσης που βρίσκεται μέσα στην παρένθεση. Όλα τα ρήματα ανήκουν στην γ' τάξη συνηρημένων σε -οω.

α. Τὰς πόλεις (κενῶ, οριστ. ενεστ. γ' πληθ.) τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν.

β. Εἶθε τοὺς ἀρίστους ἀεὶ (ζηλῶ, ευκτική ενεστ. β' πληθ.), ὧ νέοι.

γ. Οἱ βάρβαροι τὸν Θεμιστοκλέα μεγίστων δωρεῶν (ἀξιῶ, οριστ. παρατατ. γ' πληθ.).

δ. Μὴ νόμιζε, ὦ φίλε, κατὰ φύσιν (βιῶ, απαρ. ενεστῶτα), ὅταν οὐ (βιῶ, υποτ. ενεστ. β' ενικό) κατ' ἀρετήν.

ε. (ἐλευθερῶ, προστ. ενεστ. β' πληθ.) πατρίδα, παῖδας, θεῶν τε ἱερά.

στ. Οἱ νικηταὶ (ἀξιοῦμαι, οριστ. ενεστ. γ' πληθ.) μεγίστων ἐπαίνων παρὰ πάντων.

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους των ρημάτων που σας ζητούνται:

β' ενικ. οριστ. ενεστ. ε.φ. του ρ. ταπεινῶ

β' πληθ. οριστ. π.ρ.τ. ε.φ. του ρ. ζηλῶ

γ' ενικ. οριστ. π.ρ.τ. ε.φ. του ρ. δηλῶ

γ' πληθ. υποτ. ενεστ. του ρ. ὑπνῶ

α' ενικ. υποτ. ενεστ. ε.φ. του ρ. ὀρθῶ

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα προβάλλεται η σημασία της ισονομίας και της ισοτιμίας ως βασικών παραμέτρων του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, μιᾶς μητρὸς πάντες ἀδελφοὶ φύντες, οὐκ ἀξιοῦμεν δοῦλοι οὐδὲ δεσπόται ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἡ ἰσογονία ἡμᾶς ἢ κατὰ φύσιν ἰσονομίαν ἀναγκάζει ζητεῖν κατὰ νόμον, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑπεῖκειν ἀλλήλοις ἢ ἀρετῆς δόξῃ καὶ φρονήσεως. Ὅθεν δὴ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ τεθραμμένοι οἱ τῶνδ' ἐγὼ πατέρες καὶ οἱ ἡμέτεροι καὶ αὐτοὶ οὗτοι, καὶ καλῶς φύντες, πολλὰ δὴ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεφύγαντο εἰς πάντας ἀνθρώπους καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, οἴομενοι δεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ Ἑλλήσιν ὑπὲρ Ἑλλήνων μάχεσθαι καὶ βαρβάροις ὑπὲρ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 4.2.37-39	Εμεῖς, λοιπόν, και οι δικοί μας, ὅλοι ἀδελφια γεννημένοι ἀπὸ μια μάνα, δεν ἔχουμε την ἀξίωση να εἴμαστε δούλοι οὔτε ἀρχοντες ο ἓνας στον ἄλλον, ἀλλὰ ἡ ἰσότητα γένους ἐκ φύσεως μας ἀναγκάζει να ζητοῦμε ἰσονομία σύμφωνα με τον νόμο και να μην υπακούμε σε κανέναν ἄλλον στις μεταξύ μας σχέσεις παρὰ μόνο σε ὅποιον ἐπιδεικνύει ἀρετὴ και φρόνηση. Ἔτσι, λοιπόν, ἀναθρεμμένοι με κάθε ἐλευθερία οἱ πατέρες αὐτῶν ἐδῶ (τῶν νεκρῶν) και οἱ δικοί μας και αὐτοὶ οἱ ἴδιοι (οἱ νεκροί) και ἀφοῦ βγήκαν ἀπὸ καλὴ πᾶστα, ἐπέδειξαν λοιπόν πολλὰ και ωραία ἔργα σε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους και στην ἰδιωτικὴ και στη δημόσια ζωὴ, θεωρώντας ὅτι ἔπρεπε να πολεμοῦν για χάρη τῆς ἐλευθερίας και με Ἑλλήνες, υπερασπίζοντας τοὺς Ἑλλήνες, και με βαρβάρους, υπερασπίζοντας ὅλους τοὺς Ἑλλήνες.

Ενότητα 6^η -Η μουσική εξημερώνει

Μουσικήν [...] πᾶσι μέν ἀνθρώποις ὄφελος ἀσκεῖν,	Εἶναι ωφέλεια για όλους τους ανθρώπους να ασκούν τη μουσική για τους Αρκάδες όμως είναι αναγκαίο.
Ἀρκάσι δέ καί ἀναγκαῖον. [...] Παρά μόνοις γάρ Ἀρκάσι	[...] Γιατί μόνο στους Αρκάδες
πρῶτον μέν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων	πρώτα πρώτα τα παιδιά από τη νηπιακή τους ηλικία
ἄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τούς ὕμνους καί παιᾶνας,	συνηθίζουν να τραγουδούν σύμφωνα με τους μουσικούς ρυθμούς τους ὕμνους και τους παιάνες,
οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια	με τους οποίους ο καθένας σύμφωνα με τα πατροπαράδοτα
τούς ἐπιχωρίους ἥρωας καί θεοὺς ὕμνοῦσι· μετά δέ ταῦτα [...]πολλῇ φιλοτιμίᾳ χορεύουσι	υμνεί τους τοπικούς ἥρωες και τους θεοὺς· μετά από αυτά με μεγάλο συναγωνισμό χορεύουν
κατ' ἐνιαυτόν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐληταῖς ἐν τοῖς θεάτροις [...]	κάθε χρόνο με τη συνοδεία των αυλητῶν του Διονύσου στα θέατρα [...]
Καί τῶν μέν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναι τι μή γινώσκειν οὐδέν αἰσχρόν ἡγοῦνται,	Και από τα άλλα μαθήματα δε θεωρούν καθόλου ντροπή να παραδεχτούν ότι δε γνωρίζουν κάτι, το τραγούδι όμως ούτε μπορούν να αρνηθούν
τὴν γε μὴν ᾧδὴν οὐτ' ἀρνηθῆναι δύνανται διὰ τό κατ' ἀνάγκην πάντας μανθάνειν,	επειδή υποχρεωτικά ὅλοι το μαθαίνουν, οὔτε, αν το παραδεχτούν, μπορούν να απαλλαγούν από αυτό
οὐθ' ὁμολογοῦντες ἀποτρίβεσθαι διὰ τό τῶν αἰσchrῶν παρ' αὐτοῖς νομίζεσθαι τοῦτο. [...]	επειδή αυτό θεωρεῖται ντροπή στην κοινωνία τους. [...]
Ταῦτά τέ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι παρειαγαγεῖν	Αυτά μου φαίνεται ότι τα θέσπισαν οι παλαιοί
οὐ τρυφῆς καί περιουσίας χάριν, ἀλλὰ θεωροῦντες μέν τὴν ἐκάστων αὐτουργίαν	ὄχι για να καλλιεργήσουν τη φιληδονία και την επίδειξη πλούτου, ἀλλὰ επειδή παρατηροῦσαν το μόχθο του καθενός
καί συλλήβδην	και με λίγα λόγια
τό τῶν βίων ἐπίπονον καί σκληρόν,	την επίπονη και σκληρή ζωή,
θεωροῦντες δέ τὴν τῶν ἡθῶν αὐστηρίαν, ἣτις αὐτοῖς παρέπεται	και επειδή ἐβλεπαν την αυστηρότητα των ἡθῶν, η οποία ακολουθεῖ αυτούς
διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καί στυγνότητα	εξαιτίας του ψύχους και της τραχύτητας του τόπου στον οποίο ζουν

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποιες συνήθειες των Αρκάδων αποδεικνύουν κατά τον Πολύβιο τη στενή σχέση τους με τη μουσική και με το τραγούδι;

• Τα παιδιά από νηπιακή ηλικία τραγουδούν ύμνους και παιάνες σύμφωνα με τους μουσικούς ρυθμούς. • Συμμετέχουν σε κυκλικούς χορούς και κάθε χρόνο στα θέατρα ψάλλουν άσμα προς τιμήν του θεού με τη συνοδεία των αυλητών του Διονύσου. • Το τραγούδι συμπεριλαμβάνεται στα υποχρεωτικά μαθήματα των παιδιών τους • Θεωρούν ντροπή να σταματήσουν να τραγουδούν.

2. Τι ήθελαν να πετύχουν οι Αρκάδες καθιερώνοντας την καλλιέργεια της μουσικής και του τραγουδιού;

• Απαλλαγή από τον καθημερινό μόχθο • Εξευγένιση των ηθών μέσα στο σε αυτό το σκληρό περιβάλλον που ζούσαν • Η μουσική απαλύνει τη ζωή τους • Απομάκρυνση από τη σκληρότητα του βίου τους

3. Ο Πολύβιος αναγνωρίζει στο κείμενο στενή σχέση ανάμεσα στη γεωγραφική θέση και το κλίμα ενός τόπου και στις συνήθειες των κατοίκων του. Πώς επηρεάζει τη σχέση αυτή ο σύγχρονος τεχνικός πολιτισμός;

Όπως ξέρουμε από τη γεωγραφία το κλίμα επηρεάζει σημαντικά τόσο τα χαρακτηριστικά, τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων μιας περιοχής. Στην εποχή μας ο τεχνικός πολιτισμός περιορίζει την επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή με τη διατροφή, την ενδυμασία, το κλίμα. Η επανάσταση της τεχνολογίας άλλαξε τα δεδομένα στη σχέση ανθρώπου-φύσης. Σε καμιά περίπτωση όμως η ανθρώπινη ζωή δεν μπορεί να νοηθεί ανεξάρτητα από το φυσικό περιβάλλον. Πολλές διατροφικές συνήθειες ενός λαού σχετίζονται με τα προϊόντα που παράγονται στη συγκεκριμένη χώρα τα οποία ευδοκιμούν λόγω κλίματος π.χ. η μεσογειακή κουζίνα διαφέρει από την κουζίνα των βόρειων λαών και των ψυχρών κλιμάτων.

Γραμματική- Αόριστος Β' Ενεργητικός - Μέσος

Ενεργητικός Αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔπιθ-ον	πίθ-ω	πίθ-οιμι			
ἔπιθ-ες	πίθ-ης	πίθ-οις	πίθ-ε		
ἔπιθ-ε	πίθ-η	πίθ-οι	πιθ-έτω	πιθ-εῖν	πιθ-ών
ἐπίθ-ομεν	πίθ-ωμεν	πίθ-οιμεν			πιθ-οὔσα
ἐπίθ-ετε	πίθ-ητε	πίθ-οιτε			πιθ-όν
ἔπιθ-ον	πίθ-ωσιν	πίθ-οιεν	πίθ-ετε		
			πιθ-όντων		

ΠΡΟΣΟΧΗ

Το απαρέμφατο και η μετοχή του ενεργητικού αόριστου β', είτε στα απλά ρήματα είτε στα σύνθετα, τονίζονται στη λήγουσα:

λαβεῖν - παραλαβεῖν, ὁ λαβών, ἡ λαβοῦσα, τὸ λαβὼν - ὁ παραλαβών, ἡ παραλαβοῦσα, τὸ παραλαβὼν

Από τα ρήματα λέγω, ἔρχομαι, εὐρίσκω, ὄρῳ και λαμβάνω το δεύτερο ενικό της προστακτικής στον αόριστο β' στα απλά τονίζεται στη λήγουσα: **εἰπέ, ἐλθέ, εὐρέ, ἰδέ, λαβέ.**

Στα σύνθετα όμως: **πρόσειπε, ἄπελθε, ἔξευρε, ἔπιδε, παράλαβε.**

Μέσος Αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἐπιθ-όμην	πίθ-ωμαι	πιθ-οίμην			
ἐπίθ-ου	πίθ-η	πίθ-οιο	πιθ-οῦ		πιθ-όμενος
ἐπίθ-ετο	πίθ-ηται	πίθ-οιτο	πιθ-έσθω	πιθ-έσθαι	πιθ-ομένη
ἐπιθ-όμεθα	πιθ-ώμεθα	πιθ-οίμεθα			πιθ-όμενον
ἐπίθ-εσθε	πίθ-ησθε	πίθ-οισθε	πίθ-εσθε		
ἐπίθ-οντο	πίθ-ωνται	πίθ-οιντο	πιθ-έσθων		

ΠΡΟΣΟΧΗ

Το απαρέμφατο του μέσου αόριστου β' τονίζεται στην παραλήγουσα: (ἄγομαι - ἡγαγόμενην) **ἀγαγέσθαι**, (γίγνομαι - ἐγενόμην) **γενέσθαι**.

Το δεύτερο ενικό της προστακτικής του μέσου αορίστου β', αν είναι **πολυσύλλαβο**, είτε απλό είτε σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα:

ἐλαβόμεν - λαβοῦ, **ἀντιλαβοῦ**· ἐγενόμεν - γενοῦ, **παραγενοῦ**

Αν όμως είναι **μονοσύλλαβο**, σύνθετο με δισύλλαβη πρόθεση, ανεβάζει τον τόνο:

ἔχομαι, ἐσχόμεν - **σχοῦ, παράσχοι**· ἔπομαι, ἐσπόμεν - **σποῦ, ἐπίσπου**.

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Να εντοπιστούν και να αναγνωριστούν οι τύποι του αορίστου β' που υπάρχουν στα ακόλουθα παραδείγματα.

- α) Κλέαρχος λαβὼν τοὺς ὀπλίτας παρεγένετο (= ἦρθε για βοήθεια) Κύρῳ.
- β) Μὴ μέλλωμεν (= ας μην αργούμε), ἵνα μὴ ὁ καιρὸς παρέλθῃ.
- γ) «Ὁ κύβος ἐρρίφθη» εἶπεν ὁ Καῖσαρ Ρουβίκωνα τὸν ποταμὸν διαβαίνων.
- δ) Ῥωμαῖοι εἶλοντο (=εξέλεξαν) ὑπατον τὸν Φαβρίκιον, ἵνα ἡ Ἰταλία ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐκ τοῦ Πύργου κινδύνου.
- ε) Ὀρφεὺς εἰς Αἶδου ἦλθεν, ἵνα παρὰ τοῦ Πλούτωνος τὴν Εὐρυδίκην λάβῃ.
- στ) Ὁ μὲν εὐρὼν ἀγαθὴν σύζυγον εὐτυχῆς γίγνεται, ὁ δὲ μὴ τυχὼν ἀγαθῆς συζύγου ἅπαντα ἀπόλλυσιν (= χάνει).

2. Να συμπληρωθούν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του αορίστου β' των ρημάτων που είναι στην παρένθεση:

- α) Λύκος (ὄρῳ, μτχ. αρσ.) ποιμένας ἐσθιόντας (= να τρώνε) ἐν σκηνῇ πρόβατον, ἐγγὺς (προσέρχομαι, μτχ. αρσ.).....(λέγω, ορισ. γ' εν.) «ἡλίκος ἂν ἦν ὑμῖν θόρυβος (= πόσο θόρυβο θα κάνατε) εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποίουν».
- β) (ὄρῳ, ορισ. α' πληθ.) τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,(λαμβάνω, ορισ. α' πληθ.) πνεῦμα ἐπουράνιον,(εὐρίσκω, ορισ. α' πληθ) πίστιν ἀληθῇ, ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες· αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν.

γ) Δημόκριτος(λέγω, οριστ. γ' εν.), ὡς ὁ γαμβροῦ μὲν
(ἐπιτυγχάνω, μτχ. αρσ.).....(εὕρισκω, οριστ. γ' εν.) υἱόν, ὁ
δὲ.....(ἀποτυγχάνω, μτχ. αρσ.) ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

δ) Ἀγησίλαος, μικροῖς τοῖς παιδίοις οὖσι, κάλαμον περιβεβηκώς (= αφοῦ κα- βάλησε ἓνα καλάμι) ὥσπερ ἵππον οἴκοι συνέπαιζεν· ὁφθεῖς δὲ ὑπὸ τινος τῶν φίλων (= ὅταν τον εἶδε κάποιος φίλος του)..... (λέγω, οριστ. γ' εν.) αὐτῷ μηδενὶ φράσαι (=να μην το πει σε κανέναν), πρὶν ἂν καὶ αὐτὸς πατὴρ παίδων.....(γίγνομαι, υποστ. γ' εν.).

ε) Διογένης(ὀρῶ, μτχ. αρσ.) ποτε τὰ Ἰσθμια αὐτὸς ἐστεφανώσατο (=ο ἴδιος στεφάνωσε τον εαυτό του). Ἐρωτηθεὶς δέ, πῶς τολμᾷ στεφανώσασθαι οὐ νενικηκώς· Πολλούς, (λέγω, οριστ. γ' εν.), ἐναντίους νενίκηκα καὶ μεγάλους, πενίαν καὶ ὀργὴν καὶ λύπην καὶ ἐπιθυμίαν καὶ φόβον καὶ τὸ πάντων φοβερώτατον θηρίον, ἡδονήν· πῶς οὐ δεῖ καὶ ἐμὲ οὐ στεφανωθῆναι;

Παράλληλα κείμενα**Πρώτο παράλληλο κείμενο**

Η μουσική και το τραγούδι προκαλούν αγαλλίαση και ευφροσύνη στην ανθρώπινη ψυχή. Στους παρακάτω στίχους από την Ιλιάδα η ομάδα των Αχαιών που έχει αναλάβει να πείσει τον Αχιλλέα να επιστρέψει στη μάχη τον βρίσκει να παίζει κιθάρα και να τραγουδά, και μάλιστα ύστερα από την προσβλητική συμπεριφορά του Αγαμέμνονα που τον πίκρανε.

Μυρμιδόνων δ' ἐπὶ τε κλισίας καὶ νῆας ἰκέσθην,
τὸν δ' εὖρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ
καλῇ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν,
τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἡετίωνος ὀλέσσας·
τῇ ὅ γε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.

Ὅμηρος, Ἰλιάς I 185-189

Κι ως τέλος στα καλύβια κι άρμενα των Μυρμιδόνων φτάσαν,
να φραίνεται τον βρήκαν με όμορφη, πολύπλουμη κιθάρα,
γλυκόφωνη, που ο καβαλάρης της ξεχώριζε ασημένιος –
κουρσός δικό του, του Ηετίωνα σαν πάτησε το κάστρο.
Με αύτη φραινόταν τώρα κι έψελνε παλικάριές μεγάλες.

Μετάφραση Ν. Καζαντζάκη - Ι. Θ. Κακριδή

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Πίνδαρος ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα είδη της χορικής λυρικής ποίησης. Το παρακάτω απόσπασμα ανήκει στο προοίμιο του Α' Πυθιονίκου (πρόκειται για ποιήματα που συντέθηκαν για να τιμηθούν νικητές των αθλητικών αγώνων που τελούνταν στους Δελφούς). Εδώ υμνείται η δύναμη του Απόλλωνα και της μουσικής.

Χρυσέα φόρμιγξ, Απόλλωνος καὶ
ἰοπλοκάμων
σύνδικον Μοισᾶν κτέανον· τᾶς ἀκούει
μὲν βάσις, ἀγλαΐας ἀρχά,
πείθονται δ' σάμασιν,
ἀγησιχόρων ὅποταν προοιμίων
ἀμβολὰς τεύχῃς ἐλελιζόμενα.

Πίνδαρος, Α' Πυθιονίκος 1-6

Φόρμιγγα χρυσή! Ο Απόλλωνας σε
ορίζει,
Μα κι οι Μούσες, θεές
μενεξεδομαλλούσες.
Ο δικός σου αχός τα βήματα ρυθμίζει
Τα χορευτικά που ανοίγουν το γιορτάσι·
Οι τραγουδιστές τα σήματά σου ακούνε,
Όταν προανακρούσματα των προοιμίων,
Που οδηγούν χορούς, τρεμάμενη εσύ
δίνεις.

Μετάφραση Θρασύβουλος Σταύρου

Τρίτο παράλληλο κείμενο

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Αιλιανός σχολιάζει τη σημασία που έδιναν οι Μυτιληναίοι στη διδασκαλία της μουσικής.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἦνίκα τῆς θαλάττης ἤρξαν Μυτιληναῖοι, τοῖς ἀφισταμένοις τῶν συμμάχων τιμωρίαν ἐκείνην ἐπήρτησαν, γράμματα μὴ μανθάνειν τοὺς παῖδας αὐτῶν μηδὲ μουσικὴν διδάσκεσθαι, πασῶν κολάσεων ἡγησάμενοι βαρυτάτην εἶναι ταύτην, ἐν ἀμουσίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ καταβιῶναι. Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία, 7.15	Όταν οι Μυτιληναῖοι εξουσίαζαν στη θάλασσα, επέβαλαν σε αυτούς από τους συμμάχους που επαναστατούσαν αυτήν την τιμωρία, να μη μαθαίνουν, δηλαδή, τα παιδιά τους γράμματα και να μη διδάσκονται μουσική, επειδή θεώρησαν ότι είναι αυτή η πιο βαριά από όλες τις ποινές, να περνάει, δηλαδή, κανείς τη ζωή του χωρίς αρμονία και γνώσεις.

Ενότητα 7^η

Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους

Καὶ μέντοι καὶ Ἀρχιμήδης, Ἰέρωνι τῷ βασιλεῖ συγγενὴς ὢν καὶ φίλος, ἔγραψεν ὥς δυνατόν ἐστι τῇ δοθείσῃ δυνάμει τὸ δοθέν βάρος κινῆσαι καὶ νεανιευσάμενος [...] εἶπεν ὥς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἄν ταύτην μεταβὰς εἰς ἐκείνην. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Ἰέρωνος, καὶ δεηθέντος εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν τὸ πρόβλημα καὶ δεῖξαι τι τῶν μεγάλων κινούμενον ὑπὸ σμικρᾶς δυνάμεως, ὀλκάδα τριάρμενον τῶν βασιλικῶν πόνω μεγάλῳ καὶ χειρὶ πολλῇ νεωλκηθεῖσαν, ἐμβαλὼν ἀνθρώπους τε πολλοὺς καὶ τὸν συνήθη φόρτον,	Και βέβαια και ο Αρχιμήδης που ήταν συγγενής και φίλος με το βασιλιά Ιέρωνα, έγραψε ότι είναι δυνατό να κινήσουμε με μια ορισμένη δύναμη ένα οποιοδήποτε βάρος κι αφού καυχήθηκε σαν μικρό παιδί [...] εἶπε ὅτι αν εἶχε ἄλλη γη, θα κινούσε αὐτήν, αφού πήγαινε σ' εκείνην. Και όταν ο Ιέρων απόρησε, και ζήτησε να επιδείξει στην πράξη τη θεωρία του και να δείξει ότι κάτι μεγάλο κινείται από μικρή δύναμη, τρικάταρτο φορτηγὸ πλοίο από τα βασιλικά, που είχαν σύρει από τη θάλασσα στη στεριά με μεγάλο μόχθο πολλοί ἄνθρωποι, κι αφού έβαλε μέσα σ' αυτό και πολλούς ανθρώπους και το συνηθισμένο φορτίο,
---	--

αὐτὸς ἄπωθεν καθήμενος, οὐ μετὰ σπουδῆς ἀλλ' ἥρεμα	ο ἴδιος καθισμένος μακριά, ὄχι με βιασύνη ἀλλὰ ἥρεμα
προσηγάγετο, λείως καὶ ἀπταίστως ὥσπερ διὰ θαλάσσης ἐπιθέουσαν.	το τράβηξε προς το μέρος του ομαλά και χωρίς δυσκολία,
τῇ χειρὶ σείων ἀρχὴν τινα πολυσπάστου.	σαν να διέσχιζε τη θάλασσα,
Ἐκπλαγεῖς οὖν ὁ βασιλεὺς	μετακινώντας με το χέρι του την αρχή του σχοινιού από ένα σύστημα τροχαλιών.
καὶ συννοήσας τῆς τέχνης τὴν δύναμιν, ἔπεισε τὸν Ἀρχιμήδη	Λοιπόν, γεμάτος ἐκπληξη ο βασιλιάς και αφού κατανόησε τη δύναμη της τέχνης,
ὅπως αὐτῷ μηχανήματα κατασκευάσει πρὸς πᾶσαν ἰδέαν πολιορκίας.	ἔπεισε τον Αρχιμήδη να κατασκευάσει για χάρη του μηχανήματα
τὰ μὲν ἀμυνομένῳ τὰ δ' ἐπιχειροῦντι	για κάθε είδους πολιορκία
Οἷς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐχρήσατο,	ἀλλὰ για περιπτώσεις αμυντικού πολέμου κι ἀλλὰ για επιθετικό πόλεμο.
τοῦ βίου τὸ πλεῖστον ἀπόλεμον καὶ πανηγυρικὸν βιώσας,	Αὐτὰ δεν τα χρησιμοποίησε ο ἴδιος αφού ἐζήσε το περισσότερο μέρος της ζωῆς του χωρίς πολέμους και γεμάτο απολαύσεις
τότε δ' ὑπῆρχε τοῖς Συρακοσίοις	τότε ὁμως είχαν οι Συρακούσιοι τον εξοπλισμό για τις ἀνάγκες τους και μαζί με τον εξοπλισμό και το δημιουργό του.
εἰς δέον ἢ παρασκευή, καὶ μετὰ τῆς παρασκευῆς ὁ δημιουργός.	

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποια επινόηση του Αρχιμήδη ενθουσίασε τον Ιέρωνα;

Ο Αρχιμήδης ἔγραψε στον Ιέρωνα, ὅτι μπορεῖ με κάποια μικρή δύναμη να μετακινήσει οποιοδήποτε βάρος. Ο θαυμασμός του Ιέρωνα υπῆρξε μεγαλύτερος ὅταν του καυχῆθηκε ὅτι θα μπορούσε, αν εἶχε μια ἄλλη γη να σταθεί, να μετακινήσει και την ἴδια τη γη.

2. Πώς απέδειξε ο Αρχιμήδης ὅτι η επινόησή του ἦταν σωστή;

Ο Αρχιμήδης χρησιμοποίησε ἓνα μεγάλο φορτηγὸ πλοῖο που εἶχε καθελκυστεῖ στον ναύσταθμο. Ἔβαλε μέσα πολλούς ανθρώπους και το συνηθισμένο φορτίο και κατόπιν ο ἴδιος, κινώντας με ἥρεμο χέρι και χωρίς κόπο την ἄκρη ενός συστήματος τροχαλιών, το ἔφερε προς το μέρος του.

3. Ποιο ρόλο διαδραματίζει στις μέρες μας η επιστήμη στην ἀμυνα μιας χώρας; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Στις μέρες μας η επιστήμη διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ἀμυνα μιας χώρας, αφού η ἀνάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας στηρίζεται σε επιστημονικά επιτεύγματα. Τα θεωρητικά πορίσματα της επιστήμης εφαρμόζονται στην πράξη και δημιουργοῦν τα

ρομπότ και βιολογικά όπλα. Επίσης στη σύγχρονη εποχή, έχουν εξελιχθεί ιδιαίτερα οπλικά συστήματα που αφορούν στην καταστροφή των δορυφόρων στο διάστημα. Τα σύγχρονα όπλα αποτελούν επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα. Σε κάθε εποχή οι άνθρωποι επινοούσαν όπλα π.χ. η ρίψη της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι το 1945.

Γραμματική Μέλλοντας & Αόριστος Ενρινόληκτα- Υγρόληκτα ρήματα

Μέλλοντας ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

Ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα λέγονται αυτά που ο χαρακτήρας του θέματός του (δηλαδή ο τελευταίος φθόγγος του θέματος) είναι -μ-, -ν-, -λ-, -ρ-. Π.χ. νέμω, φθειρω, ἀγγέλλω κ.τ.λ. Τα ρήματα αυτά σχηματίζουν το μέλλοντά τους χωρίς το χαρακτηριστικό -σ- των ομαλών ρημάτων (λύσω < λύω): νεμῶ, φθερῶ, ἀγελλῶ. Ο μέλλοντας αυτός κλίνεται όπως ο ενεστώτας των ρημάτων ποιέω, ποιιῶ:

Ε.Φ: νεμῶ, νεμεῖς, νεμεῖ, νεμοῦμεν, νεμεῖτε, νεμοῦσι.

Μ.Φ.: νεμοῦμαι, νεμεῖσαι, νεμεῖται, νεμοῦμεθα, νεμεῖσθε, νεμοῦνται

Διακρίνουμε τις ακόλουθες περιπτώσεις:

1Α.Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει ε, ι, υ, τότε ο μέλλοντας σχηματίζεται με απλή μετάθεση του τόνου στη λήγουσα

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
Ν <u>έ</u> μω	νε <u>μ</u> ῶ	ἀ <u>μ</u> ύνω	ἀ <u>μ</u> υνῶ
Κ <u>ρ</u> ίνω	κ <u>ρ</u> ινῶ	μ <u>έ</u> νω	με <u>ν</u> ῶ

1Β.Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει ε, ι, υ που ακολουθείται από διπλό -λλ-, τότε εκτός από τη μετάθεση του τόνου στη λήγουσα, χάνεται και το ένα -λ-. Τον ίδιο κανόνα ακολουθούν και τα ρήματα σε -άλλω.

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
Σ <u>τ</u> έλλω	στε <u>λ</u> ῶ	ποι <u>κ</u> ίλλω	ποι <u>κ</u> ιλῶ
ἀ <u>γ</u> γέλλω	ἀ <u>γ</u> γε <u>λ</u> ῶ	πά <u>λ</u> λω	πα <u>λ</u> ῶ

1Γ.Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει -ει- ή -αι- χάνεται το -ι- της διφθόγγου

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
Φ <u>θ</u> ε <u>ι</u> ρω	φθε <u>ρ</u> ῶ	σ <u>π</u> ε <u>ι</u> ρω	σπε <u>ρ</u> ῶ
Μ <u>ι</u> α <u>ῖ</u> νω	μια <u>ν</u> ῶ	κα <u>θ</u> α <u>ῖ</u> ρω	κα <u>θ</u> αρῶ

Ο αόριστος των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

Σχηματίζεται επίσης χωρίς το γνωστό -σ- των ομαλών ρημάτων (λ.χ. ἔλυσα < λύω). Ωστόσο οι καταλήξεις του είναι ομαλές. Διακρίνουμε τις ακόλουθες περιπτώσεις:

1Α. Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει -υ- ή -ι- ή -ει-, αυτό διατηρείται (με την προσθήκη φυσικά της συλλαβικής ή χρονικής αύξησης στην αρχή του ρήματος)

Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
Κρί <u>ν</u> ω	ἔκρι <u>ν</u> α	ἀμ <u>ύ</u> νω	ἤμυν <u>α</u>
Σύ <u>ρ</u> ω	ἔσυ <u>ρ</u> α	σπ <u>εί</u> ρω	ἔσπει <u>ρ</u> α

1Β. Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει -ε-, μετατρέπεται σε -ει-.

Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
Μ <u>έ</u> νω	ἔμει <u>ν</u> α	ν <u>έ</u> μω	ἔνει <u>μ</u> α

1Γ. Όταν στην παραλήγουσα υπάρχει -ε-, το οποίο ακολουθείται από δύο -λλ-, τότε γίνεται κανονικά -ει-, αλλά χάνεται επιπλέον το ένα -λ-.

Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
Στέ <u>λ</u> λω	ἔστει <u>λ</u> α	ἀγγ <u>έ</u> λλω	ἤγγει <u>λ</u> α

1Δ. Τα ρήματα σε -ίλλω χάνουν το ένα -λ-.

Ενεστώτας	Αόριστος
Ποικί <u>λ</u> λω	ἐποί <u>κ</u> ιλα

1Ε. Τα ρήματα σε -άλλω κάνουν συνήθως -ηλα (με ένα -λ-): πάλλω → ἔπηλα. Όμως το ψάλλω κάνει ἔψαλα.

1ΣΤ. Τα ρήματα σε -αίνω κάνουν τον αόριστο σε -ανα, όταν πριν το -αίνω υπάρχει ι, ε ή ρ.

Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
Μα <u>ρ</u> αίνω	ἐ <u>μ</u> άρα <u>ν</u> α	Μιαίνω	ἐ <u>μ</u> ιά <u>ν</u> α
Λεαίνω	ἐ <u>λ</u> έα <u>ν</u> α		

1Ζ. Τα ίδια ρήματα στις άλλες περιπτώσεις κάνουν τον αόριστο σε -ηνα.

Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
Φαίνω	ἔφη <u>ν</u> α	σημαίνω	ἐσήμ <u>η</u> να

Ασκήσεις γραμματικής

1. Να σχηματίσετε τους τύπους που ζητούνται για κάθε ρήμα.

σημαίνω: (γ' ενικό οριστικής μέλλοντα)

..... (α' πληθυντικό ευκτικής μέλλοντα)

..... (απαρέμφατο μέλλοντα)

..... (α' πληθυντικό οριστικής αορίστου)

..... (γ' ενικό υποτακτικής αορίστου)

..... (α' ενικό ευκτικής αορίστου)

..... (γ' ενικό προστακτικής αορίστου)

..... (απαρέμφατο αορίστου)

φαίνομαι: (γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα)

..... (β' ενικό ευκτικής μέλλοντα)

..... (απαρέμφατο μέλλοντα)

..... (β' ενικό οριστικής αορίστου)

..... (γ' ενικό υποτακτικής αορίστου)

..... (β' πληθυντικό ευκτικής αορίστου)

..... (β' πληθυντικό προστακτικής αορίστου)

..... (μετοχή αρσενικού γένους αορίστου)

ἀγγέλλω: (α' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα)

..... (α' ενικό ευκτικής μέλλοντα)

..... (μετοχή θηλυκού γένους μέλλοντα)

..... (β' ενικό οριστικής αορίστου)

..... (γ' πληθυντικό υποτακτικής αορίστου)

..... (α' πληθυντικό ευκτικής αορίστου)

..... (β' ενικό προστακτικής αορίστου)

2. Συμπληρώστε τα κενά:

α. Ὁ σαλπικτής τῇ σάλπιγγι (σημαίνω, αόριστος).

β. Οὗτοι οὐκ (ἐμμένω, μέλλοντας) τοῖς ὠμολογημένοις.

γ. Κῦρος (ἀγγέλω, αόριστος) τῷ Κλεάρχῳ ἤκειν λαβόντι ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα.

δ. Ἐκεῖνοι μετὰ ταῦτα (στέλλω, μέλλοντας) τον στρατόν παρὰ τους συμμάχους.

Παράλληλα κείμενα**Πρώτο παράλληλο κείμενο**

Στο παρακάτω απόσπασμα προβάλλονται η εφευρετικότητα του Αρχιμήδη και ο ζήλος που επιδείκνυε ο Ιέρων σε κατασκευαστικά έργα.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἰέρων δὲ ὁ Συρακοσίων βασιλεύς, ὁ πάντα Ῥωμαίοις φίλος, ἐσπουδάκει μὲν καὶ περὶ ἱερῶν καὶ γυμνασίων κατασκευάς, ἦν δὲ καὶ περὶ ναυπηγίας φιλότιμος, πλοῖα σιτηγὰ κατασκευαζόμενος, ὧν ἑνὸς τῆς κατασκευῆς μνησθήσομαι. Ὡς δὲ περὶ τὸν καθελκυσμὸν αὐτοῦ τὸν εἰς τὴν θάλασσαν πολλὴ ζήτησις ἦν, Ἀρχιμήδης ὁ μηχανικὸς μόνος αὐτὸ κατήγαγε δι' ὀλίγων σωμάτων. Κατασκευάσας γὰρ ἑλικά τὸ τηλικούτον σκάφος εἰς τὴν θάλασσαν κατήγαγε. Πρῶτος δ' Ἀρχιμήδης εὗρε τὴν τῆς ἑλίκος κατασκευὴν. Ἀθηναῖος, Δειπνοσοφισταί 5.40	Ο Ιέρωνας, ο βασιλιάς των Συρακουσίων, που σε όλα τα θέματα πολιτευόταν ως φίλος των Ρωμαίων είχε επιδιώξει με ζήλο κατασκευές και για ιερὰ και για γυμναστήρια και φιλοδοξούσε και για τη ναυπηγική, κατασκευάζοντας πλοία για τη μεταφορά των σιτηρῶν, ἀπὸ τα οποία θα ἀναφέρω τὴν κατασκευὴ ἑνός. Καθὼς γινόταν πολλή συζήτηση για τὴν κατέλκυση τοῦ πλοίου στη θάλασσα, ο Αρχιμήδης ὁ μηχανικός, μόνος το κατέβασε στη θάλασσα με τη βοήθεια λίγων ἀνθρώπων. Δηλαδή, κατασκεύασε ἑλικά και οδήγησε στη θάλασσα ἕνα τόσο μεγάλο σκάφος. Και πρῶτος ο Αρχιμήδης

	ανακάλυψε την κατασκευή της έλικας.
--	-------------------------------------

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Όπως φάνηκε από το προηγούμενο απόσπασμα, ένα από τα μεγαλύτερα έργα που επιδίωξε να πραγματοποιήσει ο Ιέρων ήταν η κατασκευή ενός τεράστιου πλοίου. Πέρα από το μέγεθος και την πολυτέλεια των χώρων του, το πλοίο αυτό αποτελούσε και μια πολεμική μηχανή, αφού διέθετε οκτώ πύργους γεμάτους με πέτρες και βέλη, καθώς και εκτοξευτή λίθων, τον οποίο είχε σχεδιάσει και κατασκευάσει ο Αρχιμήδης.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἐπὶ δὲ τῶν πύργων ἕκαστον ἀνέβαινον τέτταρες μὲν καθωπλισμένοι νεανίσκοι, δύο δὲ τοξόται. Πᾶν δὲ τὸ ἐντὸς τῶν πύργων λίθων καὶ βελῶν πλήρες ἦν. Τεῖχος δὲ ἐπάλξεις ἔχον καὶ καταστρώματα διὰ νεῶς ἐπὶ κιλλιβάντων κατεσκεύαστο· ἐφ' οὗ λιθοβόλος ἐφειστήκει, τριτάλαντον λίθον ἀφ' αὐτοῦ ἀφίεις καὶ δωδεκάπηχυ βέλος. Τοῦτο δὲ τὸ μηχανήμα κατεσκεύασεν Ἀρχιμήδης. Ἐκάτερον δὲ τῶν βελῶν ἔβαλλεν ἐπὶ στάδιον. Ἀθήναιος, Δειπνοσοφισταί 5.43	Πάνω σε καθένα από τους πύργους ανέβαιναν τέσσερις οπλισμένοι νεαροί και δύο τοξότες. Και όλο το εσωτερικό των πλοίων ήταν γεμάτο με πέτρες και βέλη. Και είχε κατασκευαστεί και τείχος που είχε προμαχώνες και καταστρώματα μέσα στο πλοίο πάνω σε στηρίγματα· πάνω σ' αυτό ήταν τοποθετημένος ένας εκτοξευτής λίθων ο οποίος μόνος του έριχνε πέτρα βάρους τριών ταλάντων και βέλος μήκους δέκα πήχεων. Κι αυτό το μηχανήμα το κατασκεύασε ο Αρχιμήδης. Και καθένα από τα βέλη έφτανε σε απόσταση ενός σταδίου.

Ενότητα 8^η

Ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γονείς

Λέγεται γοῦν ἐν Σικελία (εἰ γάρ καί μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ’ ἀρμόσει καί ὑμῖν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρός γενέσθαι· τοῦτον δέ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τέ τήν ἄλλην χώραν, καί δὴ καί πρὸς πόλιν τινά τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμήσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δέ τινα τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ’, οἶμαι, προσγενομένου καὶ αὐτός ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τό θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσιν τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γάρ κύκλῳ τὸν τόπον ἐκεῖνον περιωρεῦσαι τό πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ’ ὧν καὶ τό χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χώρον· τούς δέ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἐγκαταλιπόντας, ἅπαντας ἀπολέσθαι	Λέγεται λοιπόν ὅτι στη Σικελία (γιατί αν και μοιάζει με μῦθο, ταιριάζει ὁμως να την ακούσετε και εσεις ὅλοι οι νεότεροι) ξεχύθηκε πύρινο ποτάμι ἀπὸ την Αἴτνα· αὐτό λοιπόν λένε ὅτι ἔρεε πρὸς την υπόλοιπη χώρα, και μάλιστα πρὸς κάποια πόλη ἀπὸ αυτές που βρίσκονταν ἐκεῖ. [Λένε ἀκόμη], ὅτι ἄλλοι ἄνθρωποι ὀρμησαν να φύγουν ζητώντας τη σωτηρία τους, ένας ὁμως, κάποιος ἀπὸ τους νεότερους, επειδὴ ἐβλεπε ὅτι ο πατέρας του ἦταν γέρος και δεν μπορούσε να φύγει, και ὅτι μένει αποκλεισμένος, αφού τον σήκωσε στους ὤμους του, τον μετέφερε. Επειδὴ ὁμως, ὅπως νομίζω, προστέθηκε φορτίο, αποκλείσθηκε και ο ἴδιος. Απὸ αὐτό το γεγονός ἀξίζει να προσέξουμε ὅτι το θεῖο δείχνει συμπάθεια στους ἀγαθοὺς (ενάρετους) ἀνθρώπους. Γιατί, λέγεται ὅτι κυκλικά στον τόπο ἐκεῖνο έτρεξε η λάβα και σώθηκαν μόνο αυτοί, ἀπὸ τους οποίους και η τοποθεσία ἀκόμη και σήμερα ονομάζεται «χώρος των ευσεβῶν»· αντίθετα ἐκεῖνοι που ἐφυγαν γρήγορα κι ἐκεῖνοι που ἐγκατέλειψαν τους γονεῖς τους, χάθηκαν ὅλοι.
--	--

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου**1.Ποιο περιστατικό διηγείται ο Λυκούργος, για να καταδείξει ότι οι θεοί τιμούν τον σεβασμό προς τους γονείς;**

Οι θεοί τιμούν το σεβασμό προς τους γονείς. Ο ρήτορας αναφέρει ένα περιστατικό που συνέβη σε μια πόλη κοντά στο ηφαίστειο της Αίτνας. Οι κάτοικοι της πόλης όταν είδαν ότι το ηφαίστειο έβγαζε λάβα μπροστά στον κίνδυνο να παγιδευτούν και να καούν ζωντανοί έτρεξαν να σωθούν εγκαταλείποντας τα πάντα. Όμως ένας νέος βλέποντας ότι ο πατέρας του δεν μπορούσε να μετακινηθεί λόγω της ηλικίας του, με αυτοθυσία τον σήκωσε στους ώμους για να τον μεταφέρει αλλά από το βάρος παγιδεύτηκε και ο ίδιος. Τότε επειδή οι θεοί θαύμασαν το μεγαλείο της πράξης του νέου έσωσαν τους δυο ανθρώπους. Η λάβα έκανε κύκλο γύρω από τα δυο εκείνα άτομα και τα άφησε ανέγγιχτα, ενώ όλους τους κατοίκους τους πρόλαβε και τους έκαψε. Ο τόπος εκείνος ονομάστηκε τόπος των ευσεβών για να θυμούνται οι μεταγενέστεροι ότι ο θεός ανταμείβει το σεβασμό προς τους γονείς.

2.Γνωρίζετε άλλα παραδείγματα σεβασμού προς τους γονείς και, γενικότερα, προς τους μεγαλύτερους από τη μυθολογία ή την Ιστορία;

Όταν οι Αχαιοί πολιορκήσαν την Τροία, ο Αινείας έφυγε από την πόλη μεταφέροντας στους ώμους του τον ηλικιωμένο πατέρα του. Μετά την άλωση και τη λεηλασία της Τροίας, ο Αινείας με μερικούς Τρώες εξακολούθησαν να αμύνονται σε κάποια συνοικία της πόλης, ώσπου οι Αχαιοί τους διεμήνυσαν ότι τους δέχονται «υποσπόνδους», δηλαδή ύστερα από συμφωνία να αποχωρήσουν ανενόχλητοι, με την άδεια να πάρουν ο καθένας τους ότι μπορούσε να σηκώσει στα χέρια του από την περιουσία του. Και ενώ όλοι οι άλλοι γέμισαν και πήραν σακιά με χρυσάφι, ασήμι, κοσμήματα, χρήματα κ.λπ., ο Αινείας σήκωσε στους ώμους του τον γέροντα πατέρα του και τον μετέφερε έξω από την πόλη. Τότε οι Αχαιοί, θαυμάζοντας την πράξη του αυτή, του επέτρεψαν να πάρει ελεύθερα και ότι άλλο ήθελε από το σπίτι τους.

3.Ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, οι σύγχρονες κοινωνίες τον σεβασμό προς τους γονείς και τους μεγαλύτερους και βοηθούν τα μέλη τους που αντιμετωπίζουν προσωρινά ή μονιμότερα προβλήματα; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Σήμερα ο θεσμός της οικογένειας έχει χαλαρώσει. Η πολλή ανεξαρτητοποίηση και αυτονομία δημιουργούν προβλήματα στις σχέσεις γονέων και παιδιών. Οι πολλοί οίκοι ευγηρίας στους οποίους εγκαταλείπονται οι ηλικιωμένοι γονείς επειδή τα παιδιά δεν θέλουν ή δεν μπορούν να τους περιποιηθούν, αποδεικνύουν πως οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν χάσει πολλές από τις παλιές αξίες τους. Γενικά η ελληνική κοινωνία καλλιεργεί ακόμα την αμοιβαία αγάπη. Αυτό δε σημαίνει πως το ενδιαφέρον για τους συνανθρώπους μας δεν έχει μειωθεί αρκετά σε σχέση με το παρελθόν. Οι άνθρωποι αποξενώνονται. Όμως μια κοινωνία πρέπει να φροντίζει να διατηρεί τις ηθικές αξίες, τις παραδόσεις και την ευαισθησία για τον συνάνθρωπο.

Γραμματική Παθητική φωνή**ΤΑ ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ**

Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο τους δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Ο μετασχηματισμός της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική λέγεται παθητικοποίηση. Αυτή γίνεται μόνο όταν το ρήμα της αρχικής πρότασης είναι ενεργητικής διάθεσης και μεταβατικό (έχει δηλαδή αντικείμενο).

Παθητικός Μέλλοντας β'

Οριστική	Ευκτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
γραφ-ή- σομαι	γραφ-η- σοίμην		
γραφ-ή- σει	γραφ-η- σοιο		
γραφ-ή- σεται	γραφ-ή- σοιτο		γραφ-η- σόμενος
γραφ-η- σόμεθα	γραφ-η- σοίμεθα	γραφ-ή- σεσθαι	γραφ-η- σομένη
γραφ-ή- σεσθε	γραφ-ή- σοισθε		γραφ-η- σόμενον
γραφ-ή- σονται	γραφ-ή- σoinτο		

Παθητικός Αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἐγράφ-η- ν	γραφ-ῶ	γραφ- είην			
ἐγράφ-η- ς	γραφ-ῆς	γραφ- είης	γράφ-η- θι		
ἐγράφ-η	γραφ-ῇ	γραφ- είη			γραφ-ει-
ἐγράφ-η- μεν	γραφ-ῶμεν	γραφ- είημεν (ή εἶμεν)	γράφ-ή- τω	γραφ-ῇ- ναι	γραφ-ει-
ἐγράφ-η- τε	γραφ-ῆτε	γραφ- είητε (ή εἴτε)			γραφ-έν
ἐγράφ-η- σαν	γραφ-ῶσι	γραφ- είησαν (ή εἶεν)	γράφ-η- τε		
			γραφ-έ- ντων		

ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΙΤΙΟ

Το ποιητικό αίτιο είναι το αναγκαίο συμπλήρωμα του παθητικού ρήματος, γιατί δείχνει αυτό(ν) που προκαλεί τη μεταβολή που επέρχεται στην κατάσταση του νέου υποκειμένου.

Παρουσιάζεται στο λόγο με τις εξής μορφές:

α. με **την πρόθεση υπό + γενική** (και σπανιότερα με τις προθέσεις *ἀπό, ἐκ, παρὰ, πρὸς* + γενική)

β. με **απρόθετη δοτική ονόματος ή αντωνυμίας**, συνήθως όταν υ- πάρχει ρήμα συντελικού χρόνου (παρακείμενος, υπερσυντ., συντελ. μελλ.) ή **ρηματικό επίθετο σε –τος και –τέος**. π.χ. Ὁ Περικλῆς στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἤρέθη. Τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς δεδῆλωται τοῦτο.

Ασκήσεις Γραμματικής

1. Να προσθέσετε στον πίνακα τους τύπους που λείπουν.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἐγὼ ἐλύθην					
σὺ ἐσώθης					
οὗτος ἀχθήσεται					
ἡμεῖς ἐπορεύθημεν					
ὕμεῖς ἐπαιδεύθητε					
οὗτοι ἐπράχθησαν					
οὗτοι ταχθήσονται					
ὕμεῖς κολασθήσεσθε					

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τους τύπους των παθητικών χρόνων που ζητούνται.

- Ὑπὸ Ξέρξου κήρυκες _____ (πέμπομαι, οριστ. αορ.).
- Τὰ _____ ὑπὸ τούτων οὐ δύναμαι εἰπεῖν (πράττομαι, μτχ. αορ.).
- Ἦδε ἡ τάφρος ὑπὸ στρατιωτῶν _____ (ὀρύττομαι, οριστ. αορ.).
- Εἶλοντο στρατηγόν, ἵνα ἡ πόλις _____ (ἀπαλλάττομαι, υποτ. αορ.) τοῦ κινδύνου.
- Λέγεται δύο λόχους στρατιωτῶν _____ (κωλύομαι, απαρμφ. αορ.) ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διέρχεσθαι τὸν ποταμόν.
- Ἐβουλεύοντο κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρῆ _____ (πορεύομαι, α- παρμφ. αορ.).
- Ἀρίων ὁ κιθαρωδὸς ὑπὸ δελφίνος _____ (σῶζομαι οριστ. αορ.).
- Οἱ βόες ὑπὸ τῶν γεωργῶν _____ (λύομαι, οριστ. μελλ.).
- Εἶπεν ὅτι τοῦτο ὑπὸ Κύλωνος _____ (πράττομαι, ευκτ. αορ.).

- Οί προδότηαι _____ (κολάζομαι, οριστ. μελλ.) ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν.

3. Να διατυπώσεις τις επόμενες προτάσεις αλλάζοντας τον παθητικό μέλλοντα σε αόριστο ή το αντίστροφο:

α) Ἡ πόλις ἡμῶν οὐ σωθήσεται

β) Νομίζομεν τινας ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναι.

γ) Ὑμεῖς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐσώθητε.

δ) Οὐ πεισθήσονται τοῖς λόγοις. ε) Κολασθήσονται οἱ ἀδικοῦντες.

στ) Ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐπαιδεύθημεν.

4. Να σχηματίσεις τους αντίστοιχους τύπους του παθ. μέλλοντα και αορίστου στον πίνακα:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΘ. ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ΠΑΘ. ΑΟΡΙΣΤΟΣ
λύομαι		
κολάζονται		
σώζονται		
κολάζεται		
κρίνεσθαι		
κωλύομαι		
φονεύεται		

Παράλληλα κείμενα

Μετά την άλωση της Τροίας, σύμφωνα με την παρακάτω εκδοχή, οι Έλληνες επέτρεψαν στον Αινεία και σε άλλους Τρώες να φύγουν παίρνοντας μαζί τους ό,τι μπορούσε να κουβαλήσει ο καθένας. Ο Αινείας προτίμησε να πάρει στους ώμους του τον γέρο πατέρα του, σε αντίθεση με τους άλλους που έπαιρναν χρυσάφι ή άλλα πολύτιμα αντικείμενα.

Κείμενο	Μετάφραση
Τῶν δὲ Ἑλλήνων ὑποσπόνδους τούτους ἀφέντων, καὶ συγχωρησάντων ἑκάστῳ λαβεῖν ὅσα δύναίτο τῶν ἰδίων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄργυρον ἢ χρυσὸν ἢ τινα τῆς ἄλλης πολυτελείας ἔλαβον, Αἰνείας δὲ τὸν πατέρα γεγηρακότα τελέως ἀράμενος ἐπὶ τοὺς ὤμους ἐξήνεγκεν. Ἐφ' ᾧ θαυμασθεῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβεν ἐξουσίαν πάλιν ὁ βούλοιτο τῶν οἴκοθεν ἐκλέξασθαι. Ἀνελομένου δὲ αὐτοῦ τὰ ἱερὰ τὰ πατρῶα, πολὺ μᾶλλον ἐπαινεθῆναι συνέβη τὴν ἀρετὴν, καὶ παρὰ πολεμίων ἐπισημασίας τυγχάνουσιν. Ἐφαίνετο γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις πλείστην φροντίδα πεποιημένος τῆς τε πρὸς γονεῖς ὁσιότητος καὶ τῆς πρὸς θεοὺς εὐσεβείας. Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη 7.4.1-4	Όταν οι Έλληνες τους άφησαν να φύγουν, αφού συνομολόγησαν συμφωνία και αφού επέτρεψαν στον καθένα να πάρει όσα μπορούσε από τα δικά του, όλοι οι άλλοι πήραν ασήμι ή χρυσάφι ή κάποιο από τα άλλα πολύτιμα αντικείμενα, ο Αινείας όμως, αφού σήκωσε τον πατέρα του που ήταν σε βαθιά γεράματα, τον μετέφερε έξω. Επειδή θαυμάστηκε γι' αυτή την πράξη από τους Έλληνες, πήρε την άδεια να επιλέξει πάλι ό,τι ήθελε από τα πράγματα της πατρίδας του. Καθώς αυτός προτίμησε τα πατρικά ιερά, συνέβη να επαινεθεί πολύ περισσότερο η αρετή, η οποία επιδοκιμάστηκε ακόμη και από τους εχθρούς. Γιατί φανερά ο άντρας στους πολύ μεγάλους κινδύνους φρόντιζε πάρα πολύ και το σεβασμό προς τους γονεῖς και την ευσέβεια προς τους θεούς.

Ενότητα 9^η

Οι νόμοι επισκέπτονται το Σωκράτη στη φυλακή

Εἰ μέλλουσιν ἡμῖν ἐνθένδε εἶτε
ἀποδιδράσκειν,
εἴθ' ὅπως δεῖ ὀνομάσαι τοῦτο,
ἐλθόντες οἱ νόμοι καὶ τό κοινόν τῆς
πόλεως
ἐπιστάντες ἔροιντο·
Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, τί ἐν νῶ ἔχεις
ποιεῖν;
Ἄλλο τι ἢ τούτῳ τῷ ἔργῳ ᾧ ἐπιχειρεῖς
διανοῇ τούς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι
καί σύμπασαν τήν πόλιν τό σόν μέρος;
Ἦ δοκεῖ σοι οἷόν τε
ἔτι ἐκείνην τήν πόλιν εἶναι καί μὴ
ἀνατετράφθαι,
ἐν ἣ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μηδέν ἰσχύωσιν
ἀλλά ὑπό τῶν ἰδιωτῶν ἄκυροί τε
γίνωνται καί διαφθείρωνται;
Τί ἐροῦμεν, ὦ Κρίτων, πρὸς ταῦτα καί
ἄλλα τοιαῦτα;
Πολλά γάρ ἂν τις ἔχοι, ἄλλως τε καί
ρήτωρ, εἰπεῖν
ὑπέρ τούτου τοῦ νόμου ἀπολλυμένου
ὅς τας δίκας τας δικασθείσας προστάτει
κυρίας εἶναι.
Ἦ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς ὅτι
«Ἡδίκη γάρ ἡμᾶς ἡ πόλις καὶ οὐκ ὀρθῶς
τήν δίκην ἔκρινεν;»
Ταῦτα ἢ τι ἐροῦμεν;
Ἄν, ἐνῶ σκοπεύουμε εμεῖς εἴτε νὰ
δραπετεύσουμε ἀπὸ ἐδῶ,
εἴτε ὅπως ἀλλιῶς ταιριάζει νὰ ὀνομάσουμε
μια τέτοια πράξη,
ἀφού ἐρχονταν οἱ νόμοι καὶ οἱ δημόσιες
αρχές
καὶ σταθοῦν μπροστά μας μᾶς ρωτήσουν:
Πες μας, Σωκράτη, τι ἔχεις στο νοῦ σου νὰ
κάνεις;
Κάτι ἄλλο ἢ με αὐτὴν τὴν πράξη που
ἐπιχειρεῖς
σκέφτεσαι καὶ ἐμᾶς τοὺς νόμους νὰ
καταστρέψεις
καὶ ὅλη τὴν πόλη ὅσο περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι
σου;
Ἦ φαντάζεσαι ὅτι εἶναι δυνατό
νὰ ὑπάρχει ἀκόμη ἐκείνη ἡ πολιτεία καὶ νὰ
μὴν ἔχει καταλυθεῖ
στὴν ὁποία οἱ δικαστικές αποφάσεις δὲν
ἔχουν καμιά δύναμη
ἀλλά καὶ ἀκυρώνονται καὶ
καταστρέφονται ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς πολῖτες;
Τι θα πούμε, Κρίτωνα, σ' αυτά καὶ σ' ἄλλα
παρόμοια;
Γιατί πολλά θα μπορούσε κάποιος νὰ πει,
κι ἰδιαίτερα ἓνας ρήτορας
για νὰ υπερασπιστεῖ αὐτό τὸ νόμο που
κινδυνεύει νὰ καταλυθεῖ
ὁ ὁποῖος ὀρίζει οἱ δικαστικές αποφάσεις νὰ
ἔχουν κύρος.
Ἦ θα πούμε σ' αὐτούς ὅτι
«επειδὴ μας ἀδικοῦσε ἡ πόλη καὶ δὲν
ἐκρίνε δίκαια τὴ δίκη»;
Αὐτά θα πούμε ἢ κάτι ἄλλο;

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1.Ποια συνέπεια θα έχει, σύμφωνα με τα λεγόμενα των νόμων, η απόδραση του Σωκράτη από τη φυλακή; Ποια είναι, σύμφωνα με το κείμενο, η απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση και τη διασφάλιση της σταθερότητας της πολιτείας;

Η απόδρασή του από τη φυλακή θα είχε ως συνέπεια τα εξής: • θα κατέλυε και θα ακύρωνε τους νόμους, άρα και την ίδια την πόλη • θα καταργούσε τις δικαστικές αποφάσεις Σύμφωνα με το Σωκράτη η διασφάλιση της σταθερότητας της πολιτείας και η επιβίωσή της μέσα στο χρόνο προϋποθέτει να είναι έγκυροι οι νόμοι και να τηρούνται από τους πολίτες. Οι πολίτες πρέπει να σέβονται τους νόμους και να συμμορφώνονται με τις δικαστικές αποφάσεις.

2.Πώς εξηγείτε την άρνηση του Σωκράτη να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία που του δίνουν οι φίλοι του να αποδράσει; Πώς θα τον χαρακτηρίζατε ως πολίτη και ως δάσκαλο;

Ο Σωκράτης με τη ζωή και το θάνατό του γίνεται πρότυπο ιδανικού πολίτη και δασκάλου. - πειθαρχεί στους νόμους, επειδή τους σέβεται - δε θέλει να κάνει αυτά που ο ίδιος κατηγορεί, θέλει να γίνει παράδειγμα προς μίμηση για τους μαθητές του. - δείχνει συνέπεια έργων και λόγων, είναι συνειδητοποιημένος πολίτης . Ο Σωκράτης είναι αξιοθαύμαστος για την απόφασή του να μην εκμεταλλευτεί την ευκαιρία που του προσφέρουν οι φίλοι του να αποδράσει. Ενώ του δίνεται η δυνατότητα να αποδράσει, εκείνος προτιμά να μείνει πιστός στα όσα δίδασκε για την υπακοή των πολιτών στους νόμους. Πιστεύει, ότι κάθε πολίτης πρέπει να είναι υπεύθυνο άτομο γιατί η συμπεριφορά του επηρεάζει και το σύνολο των πολιτών.

3.Σε αρκετές περιπτώσεις ένας πολίτης ή μια κατηγορία πολιτών ενός σύγχρονου δημοκρατικού κράτους θεωρούν ότι θίγονται τα συμφέροντά τους από μια νομοθετική ρύθμιση. Ποια, κατά τη γνώμη σας, πρέπει να είναι η στάση τους;

Να ελέγχουν αντικειμενικά το περιεχόμενο μιας νομοθετικής ρύθμισης, να πράττουν με γνώμονα το συλλογικό καλό και την προάσπιση της ειρήνης, να συνεργάζονται με τους συμπολίτες τους, να διεκδικούν τα δικαιώματά τους με τρόπο νόμιμο και δημοκρατικό, να καταδικάζουν κάθε μορφή βίας. Οι σύγχρονες δημοκρατικές πόλεις είναι πιο απρόσωπες για αυτό και σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί οι αποφάσεις του κράτους να θίγουν τα συμφέροντα των πολιτών ή ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Γι' αυτό η πολιτεία αφενός οφείλει να ισορροπεί μεταξύ των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων των πολιτών της και αφετέρου οι πολίτες οφείλουν να υποστηρίζουν τις θέσεις τους λαμβάνοντας πρόνοια, ώστε να μη θίγονται τα συμφέροντα όλων.

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Δημοσθένης υποστηρίζει ότι η δύναμη των νόμων έγκειται στην τήρησή τους από τους ανθρώπους.

Κείμενο	Μετάφραση
Ἦ δὲ τῶν νόμων ἰσχὺς τίς ἐστιν; ἄρ' ἔάν τις ὑμῶν ἀδικούμενος ἀνακράγη, προσδραμοῦνται καὶ παρέσονται βοηθοῦντες; οὐ· γράμματα γὰρ γεγραμμέν' ἐστὶ, καὶ οὐχὶ δύναιντ' ἂν τοῦτο ποιῆσαι. Τίς οὖν ἡ δύναμις αὐτῶν ἐστιν; ὑμεῖς ἐὰν βεβαιῶτ' αὐτοὺς καὶ παρέχητε κυρίους ἀεὶ τῷ δεομένῳ. Οὐκοῦν οἱ νόμοι θ' ὑμῖν εἰσιν ἰσχυροὶ καὶ ὑμεῖς τοῖς νόμοις. Δεῖ τοίνυν τούτοις βοηθεῖν ὁμοίως ὥσπερ ἂν αὐτῷ τις ἀδικουμένῳ, καὶ τὰ τῶν νόμων ἀδικήματα κοινὰ νομίζειν, ἐφ' ὅτου περ ἂν λαμβάνηται, καὶ μήτε λητουργίας μήτ' ἔλεον μήτ' ἄνδρα μηδένα μήτε τέχνην μηδεμίαν εὐρῆσθαι, δι' ὅτου παραβὰς τις τοὺς νόμους οὐ δώσει δίκην. Δημοσθένης, Κατὰ Μειδίου 224-225	Και ποια είναι η δύναμη των νόμων; Ἀραγε, αν κάποιος από σας, καθώς αδικείται, φωνάξει δυνατά θα τρέξουν και θα παρευρεθούν (οι νόμοι) για να βοηθήσουν; Όχι· γιατί είναι γράμματα γραμμένα και δε θα μπορούσαν να το κάνουν. Ποια, λοιπόν, είναι η δύναμή τους; Εσείς, αν τους ενισχύετε και τους παρουσιάζετε με εξουσία σ' αυτόν που κάθε φορά τους έχει ανάγκη. Επομένως, οι νόμοι είναι ισχυροί εξαιτίας σας και σεις εξαιτίας των νόμων. Πρέπει, λοιπόν, να τους βοηθάτε, όπως ακριβώς (θα βοηθούσε) κάποιος τον εαυτό του αν αδικούνταν, και να θεωρείτε τα αδικήματα των νόμων κοινά για όποιο λόγο τυχόν συλλαμβάνεται κάποιος και να μην επινοούνται ούτε κάποια λειτουργία ούτε συμπόνια ούτε κάποιος άντρας, ούτε κάποιο τέχνασμα, εξαιτίας του οποίου, αν κάποιος παραβεί τους νόμους, δε θα τιμωρηθεί.

Ενότητα 10^η
Μια τιμητική εξορία

56

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης

1.Πώς παρουσιάζει την εξορία του ο συγγραφέας της επιστολής; Γιατί επικαλείται τις περιπτώσεις του Θεμιστοκλή και του Μιλτιάδη;

Ο συγγραφέας της επιστολής αποδίδει την εξορία του σε πολιτικό καιροσκοπισμό. Επικαλείται μάλιστα τις περιπτώσεις του Θεμιστοκλή και του Μιλτιάδη, τους οποίους οι Αθηναίοι καταδίκασαν με εξορία τον πρώτο και με φυλάκιση τον δεύτερο, υποκινούμενοι βέβαια από τους πολιτικούς αντιπάλους των δύο μεγάλων στρατηγών.

2.Πώς αξιολογείτε την πειστικότητα του επιχειρήματος που χρησιμοποιείται στο κείμενο; Το επιχείρημα αποτελεί σχήμα οξύμωρο: ένας άξιος πολιτικός τιμωρείται.

Πρόθεση του συγγραφέα είναι να επηρεάσει συναισθηματικά τον αποδέκτη της επιστολής. Δε σημαίνει δηλαδή ότι όποιος δημόσιος άντρας που καταδικάζεται υφίσταται αυτή τη μεταχείριση λόγω της αξιοσύνης του. Η ίση μεταχείριση προς όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες είναι βασικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος.

3.Σε ποια σημεία του κειμένου διακρίνετε διάθεση πικρής ειρωνείας για τη στάση των Αθηναίων προς τον συντάκτη της επιστολής;

Στην πρώτη περίοδο του κειμένου η διαφορετική αντιμετώπιση της εξορίας από όλους τους άλλους και από τον επιστολογράφο αφήνει να φανεί η ειρωνεία κατά των Αθηναίων. ταύτη τῇ πόλει ... ἔπαθεν: Αυτή είναι η πόλη που συστηματικά τιμωρεί τους ευεργέτες της και τους μεγάλους άντρες. Ἀλλ' ἔγωγε καὶ λαμπρὸν ... γεγονέναι: η τιμωρία που επέβαλλαν οι Αθηναίοι στον Αισχίνη είναι γι' αυτόν τιμή. Πετυχαίνει όμως το αντίθετο αποτέλεσμα, γιατί επιβεβαιώνει την αξία του, υποστηρίζει ο ρήτορας.

Παράλληλα κείμενα

Ο Πλούταρχος στο έργο του *Βίοι Παράλληλοι* αναφερόμενος στον Θεμιστοκλή τονίζει ότι η εξορία του γνωστού στρατηγού της Αθήνας οφειλόταν στον φόβο που προκάλεσε το κύρος που αυτός είχε αποκτήσει και αναφέρει έναν μηχανισμό κατανόησης του φαινομένου του εξοστρακισμού.

Κείμενο	Μετάφραση
Τὸν μὲν οὖν ἐξοστρακισμὸν (ενν. Θεμιστοκλέους) ἐποίησαντο κατ' αὐτοῦ, κολούοντες τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ὑπεροχὴν, ὥσπερ εἰώθεσαν ἐπὶ πάντων οὓς ᾤοντο τῇ δυνάμει βαρεῖς καὶ πρὸς ἰσότητα δημοκρατικὴν ἀσυμμέτρους εἶναι. Κόλασις γὰρ οὐκ ἦν ὁ ἐξοστρακισμὸς, ἀλλὰ παραμυθία φθόνου καὶ κουφισμός, ἡδομένου τῷ ταπεινοῦν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ τὴν δυσμένειαν εἰς ταύτην τὴν ἀτιμίαν ἀποπνέοντος. Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι, Θεμιστοκλῆς 22.4-5	Την εξορία με εξοστρακισμό την πραγματοποίησαν εναντίον του, μειώνοντας την υπόληψη και την ανωτερότητά του, όπως συνήθιζαν (να κάνουν) για όλους για τους οποίους νόμιζαν ότι είναι υπερβολικά δυνατοί και ότι υπερέβαιναν το μέτρο της δημοκρατικής ισότητας. Γιατί ο εξοστρακισμός δεν ήταν τιμωρία, αλλά ανακούφιση από τον φθόνο και εκτόνωση, που προκαλούσε ευχαρίστηση με το να κάνει ταπεινούς όσους ήταν ανώτεροι και που εκτόνωνε την εχθρότητα σε αυτό το είδος ατίμωσης.

Ενότητα 11η
Επικίνδυνες συμμαχίες

Ω Αγησίλαε καί πάντες οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι, ἐγὼ ὑμῖν, ὅτε τοῖς Ἀθηναίοις ἐπολεμεῖτε, φίλος καί σύμμαχος ἐγενόμην, καί το μέν ναυτικό τό ὑμέτερον χρήματα παρέχων ἰσχυρόν ἐποιοῦν, ἐν δέ τῇ γῇ αὐτός ἀπό τοῦ ἵππου μαχόμενος μεθ' ὑμῶν εἰς τήν θάλατταν κατεδίδωκον τούς πολεμίους.	Αγησίλαε καί ὅλοι οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι, ἐγώ, ὅταν πολεμούσατε τοὺς Ἀθηναίους, υπήρξα φίλος καί σύμμαχός σας, καί το ναυτικό σας δίνοντας χρήματα το έκανα ἰσχυρό, καί στην ξηρά ο ἴδιος πολεμώντας ἀπό το άρμα μαζί σας στη θάλασσα κατεδίδωκα τοὺς εχθρούς. Καί δόλιο, ὅπως ο Τισσαφέρνης οὔτε ὅτι σας έκανα οὔτε ὅτι σας είπα θα μπορούσατε να με κατηγορήσετε. Κι ενώ σας συμπεριφέρθηκα με τέτοιο τρόπο τώρα εσεῖς μου συμπεριφέρεστε έτσι ώστε οὔτε φαγητό δεν έχω στη χώρα μου, εκτός αν μαζέψω κάτι ἀπό αυτά που αφήγετε πίσω σας, ὅπως τα θηρία. Και ὅσα ο πατέρας μου και σπίτια καλά και κήπους γεμάτους ἀπό δέντρα και θηρία μου άφησε, με τα οποία ευχαριστιόμουν, ὅλα αυτά τα βλέπω άλλα κατεστραμμένα εντελώς κι άλλα κατακαμένα. Αν λοιπόν ἐγώ δε γνωρίζω μήτε τα ὅσια μήτε τα δίκαια, εσεῖς να μου εξηγήσετε πώς αυτά είναι ενέργειες ανθρώπων που γνωρίζουν να ανταποδίδουν την ευεργεσία.
Καί διπλοῦν ὥσπερ Τισσαφέρνους οὐδέν πώποτέ μου οὔτε ποιήσαντος οὔτ' εἰπόντος πρὸς ὑμᾶς ἔχοιτ' ἄν κατηγορησάιναι.	
Τοιοῦτος δέ γενόμενος νῦν οὕτω διάκειμαι ὑφ' ὑμῶν ὥς οὐδέ δεῖπνον ἔχω ἐν τῇ ἐμαυτοῦ χώρᾳ,	
εἰ μή τι ὦν ἄν ὑμεῖς λίπητε συλλέξομαι, ὥσπερ τά θηρία.	
Ἄ δέ μοι ὁ πατήρ καί οἰκήματα καλά καί παραδείσους καί δένδρων καί θηρίων μεστούς κατέλιπεν, ἐφ' οἷς ἡυφραινόμην, ταῦτα πάντα ὁρῶ τά μέν κατακεκομμένα, τά δέ κατακεκαυμένα.	
Εἰ οὖν ἐγὼ μή γινώσκω μήτε τά ὅσια μήτε τά δίκαια, ὑμεῖς δέ διδάξατέ με	
ὅπως ταῦτ' ἐστίν ἀνδρῶν ἐπισταμένων χάριτας ἀποδιδόναι.	

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1.Ο Φαρνάβαζος βρίσκεται σε δύσκολη θέση μετά την επίθεση των ελληνικών δυνάμεων και επικαλείται τις προηγούμενες υπηρεσίες του προς τους Σπαρτιάτες. Ποιους στόχους εξυπηρετεί αυτή η επίκληση;

Ο Φαρνάβαζος καταφεύγει στην επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη (Αγησιλάου και Σπαρτιατών). Στόχος είναι να διεγείρει τα συναισθήματά τους. Επικαλείται την προηγούμενη συμπεριφορά του προς τους Σπαρτιάτες για να τονίσει ότι είναι πιστός σύμμαχος, ειλικρινής φίλος, ευπρεπής και κόσμιος. Ο Φαρνάβαζος ποτέ δεν υπονόμωσε τη θέση των Σπαρτιατών είτε με το λόγο του είτε με τη δράση του. Πάντοτε υπήρξε σοβαρός, συνετός και συνεπής στη συμπεριφορά του προς τους συμμάχους του. Άρα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως εχθρός. Περιμένει ευγνωμοσύνη και όχι εχθρική συμπεριφορά.

2.Σε ποια κατάσταση έχει περιέλθει ο Φαρνάβαζος σύμφωνα με το κείμενο; Ποιά απορία του προξενεί η κατάσταση αυτή και πώς τη διατυπώνει;

Ο λόγος του Φαρνάβαζου πλημμυρίζει από παράπονο και οι ψυχές των ακροατών θα έπρεπε να κατακλύζονται από συγκίνηση και ενοχές. Ο Φαρνάβαζος επικαλείται το συναίσθημά τους. Βρίσκεται σε τραγική θέση, αντιμετωπίζεται αφιλόξενα μέσα στην ίδια του την χώρα. Το μέλλον του ίδιου και των υπηκόων του είναι άγνωστο αφού στερούνται τα βασικά για την επιβίωσή τους. Στο άκουσμα των απελπιστικών συνθηκών διαβίωσης του Φαρνάβαζου, οι Σπαρτιάτες θα αισθανθούν υπεύθυνοι γιατί εκείνοι τον οδήγησαν στην εξαθλίωση. Δεν ενήργησαν ως φίλοι και σύμμαχοι αλλά ως εχθροί και αντίπαλοι. Η μεγάλη του απορία είναι πώς η κατάσταση αυτή δημιουργήθηκε από ανθρώπους με τους οποίους είχε συνεργαστεί. Είναι μάλιστα χαρακτηριστική η αντίθεση «όλα αυτά τα παθαίνει από ανθρώπους που γνωρίζουν να ανταποδίδουν την ευεργεσία». Ιδιαίτερη σημασία έχει η επίκληση στο συναίσθημα, όπως και η επίθεση στο ήθος του Τισσαφέρνη.

3.Στον Επιτάφιο του Περικλή που παραθέτει στην Ιστορία του ο Θουκυδίδης (2.40.4-5) διαβάζουμε: «Και είναι πιο σταθερός φίλος ο ευεργέτης, γιατί, μέσω της εύνοιας που του δείχνει, επιδιώκει να παραμένει η οφειλή της ευγνωμοσύνης του ευεργετημένου· αντίθετα, ο ευεργετημένος είναι μάλλον απρόθυμος, γιατί γνωρίζει ότι θα ανταποδώσει την ευεργεσία όχι για να του χρωστούν ευγνωμοσύνη αλλά για να εξοφλήσει το χρέος». Πιστεύετε ότι η παρατήρηση του ιστορικού βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση του Φαρνάβαζου;

Σύμφωνα με την άποψη του Περικλή, επειδή η ευεργεσία υποχρεώνει, είναι φυσικό να διατηρείται η φιλία. Ωστόσο, ο ευεργετημένος βρίσκεται διαρκώς σε μειονεκτική θέση γιατί ότι και να κάνει, απλώς ανταποδίδει την ευεργεσία, ενώ αυτός που ευεργετεί, συνεχίζει την εύνοια. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ηθική υποδούλωση των

φίλων και των ευεργετούμενων. Οπωσδήποτε η άποψη αυτή δε βρίσκει απόλυτη εφαρμογή στη συγκεκριμένη, γιατί οι ευεργέτες δεν παύουν να είναι εχθροί της Ελλάδας και να καταδυναστεύσουν τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας. Φαίνεται πάντως ότι οι Σπαρτιάτες είναι αγνώμονες προς τον ευεργέτη Φαρνάβαζο.

Παράλληλα κείμενα

Στο παρακάτω απόσπασμα υποστηρίζεται η άποψη ότι δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική φιλία ανάμεσα σε ανθρώπους που έχουν αντίθετες απόψεις και συμφέροντα.

Κείμενο	Μετάφραση
Φιλίαν γὰρ ἀληθινήν καὶ μὴ ψευδώνυμον ἀδύνατον χωρὶς πίστεως καὶ βεβαιότητος ὑπάρχειν· ἐν δὲ τοῖς φαύλοις, ἀπίστοις καὶ ἀβεβαίοις οὓσι καὶ δόγματα πολεμικὰ κεκτημένοις, οὐκ εἶναι φιλίαν, ἑτέρας δὲ τινὰς ἐπιπλοκάς καὶ συνδέσεις ἔξωθεν ἀνάγκαις καὶ δόξαις κατεχομένας γίνεσθαι. Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἀγαπᾶν καὶ τὸ ἀσπάζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖν μόνων εἶναι σπουδαίων. Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον, 2.7.11	Γιατί είναι αδύνατο να υπάρχει αληθινή φιλία και χωρίς πλαστό όνομα, χωρίς εμπιστοσύνη και σταθερότητα· και δεν υπάρχει φιλία σ' εκείνους που είναι χυδαίοι, άπιστοι και ασταθείς και σ' εκείνους οι οποίοι έχουν αντίθετες απόψεις, αλλά δημιουργούνται κάποιες συνδέσεις, οι οποίες επικρατούν εξαιτίας εξωτερικών αναγκών και απόψεων. Και ισχυρίζονται ότι το να αγαπάς και το να δέχεσαι κάποιον με χαρά και το να συμπεριφέρεσαι με τρυφερότητα είναι χαρακτηριστικά μόνο σημαντικών ανθρώπων.

Ενότητα 12^η Θεϊκές αδυναμίες

ἐκατόγχειρα ὄντα,	που εἶχε ἐκατό χέρια,
κἄν ἐδέδετο αὐτῷ κεραυνῷ καί βροντῇ.	θα εἶχε αἰχμαλωτιστεῖ μαζί με τον κεραυνό και τη βροντή του.
Ταῦτα λογιζομένῳ ἐπῆει μοι γελαῖν ἐπὶ τῇ καλλιρρημοσύνῃ αὐτοῦ.	Ενῶ σκεφτόμουν αὐτά, μου ἐρχόταν νὰ γελάσω γιὰ τὴν καυχησιολογία του.

Παράλληλα κείμενα

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Ευριπίδης είναι γνωστός για τη σκληρή κριτική που άσκησε στις κατεστημένες αντιλήψεις της εποχής του. Στην τραγωδία του Ίων ο ομώνυμος νεαρός ήρωας, γιος του Απόλλωνα, που ωστόσο αγνοεί την πραγματική καταγωγή του, ασκεί σφοδρή κριτική στις αδυναμίες των θεών, οι οποίοι δίνουν το κακό παράδειγμα στους ανθρώπους. Ο Ίων στο απόσπασμα που παρατίθεται απευθύνεται στον Απόλλωνα, τον Ποσειδώνα και τον Δία.

Κείμενο	Μετάφραση
σὺ καὶ Ποσειδῶν Ζεὺς θ' ὃς οὐρανοῦ κρατεῖ, ναοὺς τίνοντες ἀδικίας κενώσετε. Τὰς ἡδονὰς γὰρ τῆς προμηθείας πάρος σπεύδοντες ἀδικεῖτ'. οὐκέτ' ἀνθρώπους κακῶς [450] λέγειν δίκαιον, εἰ τὰ τῶν θεῶν καλὰ μιμούμεθ', ἀλλὰ τοὺς διδάσκοντας τάδε. Εὐριπίδης, Ἴων, στ. 446-451	Εσύ (ο Απόλλωνας) και ο Ποσειδῶνας και ο Δίας που εξουσιάζει τον ουρανό θα γίνετε αιτία να μείνουν άδειοι οι ναοί πληρώνοντας την αδικία σας. Γιατί κάνετε αδικία που προτιμάτε τις απολαύσεις από τη σύνεση. Δεν είναι πια σωστό να κατηγορεί κανείς τους ανθρώπους, εάν μιμούνται αυτά που αρέσουν στους θεούς, αλλά εκείνους που δίνουν το παράδειγμα. (μετάφραση Ν. Μπεζεντάκος)

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Λουκιανός με τον χαρακτηριστικό σατιρικό του τρόπο παρουσιάζει τον Ηρακλή και τον Ασκληπιό να καβγαδίζουν για το ποιος θα πάρει καλύτερη θέση στο τραπέζι. Ο Δίας οργισμένος τους μαλώνει που καβγαδίζουν σαν άνθρωποι.

Ζεύς: Παύσασθε, ὦ Ασκληπιέ καὶ Ἡράκλεις, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἄνθρωποι· ἀπρεπὴ γὰρ ταῦτα καὶ ἀλλότρια τοῦ συμποσίου τῶν θεῶν.

Ἡρακλῆς: Ἀλλὰ θέλεις, ὦ Ζεῦ, τουτονὶ τὸν φαρμακέα προκατακλίνεσθαί μου;

Ασκληπιός: Νῆ Δία· καὶ γὰρ ἀμείνων εἰμὶ.

Ἡρακλῆς: Κατὰ τί, ὦ ἐμβρόντητε; ἢ ὅτι σε ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσεν ἅ μὴ θέμις ποιοῦντα, νῦν δὲ κατ' ἔλεον αὖθις ἀθανασίας μετείληφας;

Ασκληπιός: Ἐπιλέλησαι γὰρ καὶ σύ, ὦ Ἡράκλεις, ἐν τῇ Οἴτῃ καταφλεγείς, ὅτι μοι ὀνειδίζεις τὸ πῦρ;

Ἡρακλῆς: Οὐκ οὐν ἴσα καὶ ὅμοια βεβίωται ἡμῖν, ὃς Διὸς μὲν υἱὸς εἰμι, τοσαῦτα δὲ πεπόνηκα ἐκκαθαίρων τὸν βίον, θηρία καταγωνιζόμενος καὶ ἀνθρώπους ὕβριστὰς τιμωρούμενος· σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης, ἐν ἀθλίοις δὲ ἴσως ἀνθρώποις χρήσιμος ἐπιθέσει τῶν φαρμάκων, ἀνδρῶδες δὲ οὐδὲν ἐπιδεδειγμένος.

Λουκιανός, Θεῶν διάλογοι 15.1

Μετάφραση

Δίας: Ασκληπιέ και Ηρακλή, να σταματήσετε να μαλώνετε μεταξύ σας σαν άνθρωποι· γιατί αυτά είναι άπρεπα και ξένα προς το συμπόσιο των θεών.

Ηρακλής: Αλλά θέλεις, Δία, αυτός εδώ ο φαρμακοτρίφτης να κάτσει πριν από μένα σε καλύτερη θέση;

Ασκληπιός: Ναι, μα το Δία· και επειδή είμαι καλύτερος.

Ηρακλής: Σε τι, ηλίθιε; Ή διότι σε κεραύνωσε ο Δίας, επειδή έκανες όσα δεν πρέπει, ενώ τώρα έχεις πάρει πάλι την αθανασία από ελεημοσύνη.

Ασκληπιός: Έχεις ξεχάσει και συ, Ηρακλή, ότι κατακάηκες στην Οίτη, αφού με κατηγορείς για τη φωτιά;

Ηρακλής: Δεν υπήρξε ίση και όμοια η ζωή μας, επειδή εγώ που είμαι γιος του Δία, έχω κοπιάσει πάρα πολύ καθαρίζοντας τον κόσμο, καθώς αγωνιζόμουνα εναντίον θηρίων και τιμωρούσα θρασεείς ανθρώπους· ενώ εσύ είσαι αυτός που κόβει ρίζες και αγύρτης και χρήσιμος ίσως σε ταλαιπωρημένους ανθρώπους με την τοποθέτηση φαρμάκων, χωρίς όμως να έχεις δείξει τίποτε το αντρικό.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Δευτερεύουσες Προτάσεις

- Διακρίνονται σε **ονοματικές** και **επιρρηματικές**
- **Ονοματικές** ονομάζονται εκείνες που λειτουργούν συντακτικά σαν ονόματα, δηλαδή έχουν συντακτική θέση.
- **Επιρρηματικές** ονομάζονται εκείνες που εκφράζουν επιρρηματική σχέση.

Ονοματικές Προτάσεις

1. **Ειδικές προτάσεις.**
- 2.

Εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους, **ότι** (αντικειμενική γνώμη) **ώς** (υποκειμενική γνώμη)

Εξαρτώνται από ρήματα : **λεκτικά** (λέγω, φημί) **γνωστικά** (γνωρίζω, οίδα, επίσταμαι) **αισθητικά** (ὄρω, ἀκούω)

δεικτικά (δείκνυμι) **δοξαστικά** (δηλῶ, νομίζω)

Συντακτική θέση: αντικείμενο, υποκείμενο, επεξήγηση.

* Μια ειδική πρόταση για να έχει συντακτική θέση επεξήγησης συνήθως προηγείται στην κύρια πρόταση η δεικτική αντωνυμία **αυτό**.

Εκφέρονται : **οριστική** (πραγματικό), **δυνητική οριστική** (δυνατό στο παρελθόν ή μη πραγματικό), **δυνητική ευκτική** (δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον), **ευκτική του πλαγίου λόγου** (όταν το ρήμα της κύριας πρότασης είναι ιστορικού χρόνου).

Παραδείγματα

1. Σωκράτης λέγει ὅτι οὐκ ἀδικεῖ.
2. Δῆλόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἂν προὔλεγεν.
3. Ἀγγέλουσι τοῦτο, ὅτι ἦλθε Κύρος.

3. Ενδοιαστικές προτάσεις.

4.

Εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους **μή** (φόβο μήπως συμβεί κάτι ανεπιθύμητο) **μή οὐ** (φόβο μήπως δεν συμβεί κάτι επιθυμητό).

Εξαρτώνται από ρήματα: που δείχνουν **φόβο** ή **δισταγμό** (φοβοῦμαι, δέδοικα, δέδια).

Συντακτική θέση: υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση.

Εκφέρονται: **οριστική** (φόβο για κάτι πραγματικό), **υποτακτική** (φόβο για κάτι προσδοκώμενο), **ευκτική του πλαγίου λόγου** (μετά από ρήμα ιστορικού χρόνου), **δυννητική ευκτική** (φόβο για κάτι δυνατό ή επιθυμητό), **δυννητική οριστική** (φόβο για κάτι που θα μπορούσε να συμβεί στο παρελθόν).

Παραδείγματα

1. Ἐφοβήθησαν μή καί ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατός χωρήσῃ.
2. Κίνδυνός ἐστι μή μεταβάλλωνται καὶ γένωνται μετὰ τῶν πολεμίων.
3. Ἐγὼ δ' αὐτό τοῦτο φοβοῦμαι, μή διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περὶ τῶν πραγμάτων.

3.Πλάγιες Ερωτηματικές Προτάσεις

Εισάγονται με τα ερωτηματικά επιρρήματα και τις ερωτηματικές αντωνυμίες.

Διακρίνονται σε **ολικής** και **μερικής** αγνοίας .

Οι Ολικής αγνοίας διακρίνονται σε **μονομελείς** και **διμελείς**. Συγκεκριμένα: οι **μονομελείς** εισάγονται : εἰ, εἰ οὐ, εἰ μή, ἔάν, ἂν, ἤν. Οι **διμελείς** εισάγονται : πότερον...ἤ, πότερα...ἤ, εἰ...ἤ, εἴτε...εἴτε, εἰ...εἴτε.

Οι Μερικής αγνοίας εισάγονται με ερωτηματικά επιρρήματα και αντωνυμίες: ποῦ; ποῖ; πῇ; πόθεν; πῶς;

Εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν :

α) ρωτώ, αποκρίνομαι, δηλώνω, αποδεικνύω, παρουσιάζω, φανερώνω, αποκαλύπτω, εκθέτω.

β) σκέψη, έρευνα, άγνοια, απορία, θαυμασμό, αγωνία, αμφιβολία

γ) προφύλαξη, προπαρασκευή, προετοιμασία, πράξη, απόπειρα, φροντίδα

δ) λεκτικών, γνωστικών, αισθητικών.

Συντακτική θέση: υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση.

Εκφέρονται : **οριστική** (πραγματικό) , **δυνητική οριστική** (δυνατό να γίνει στο παρελθόν ή αντίθετο του πραγματικού), **δυνητική ευκτική** (δυνατό να γίνει στο παρόν ή μέλλον), **ευκτική πλαγίου λόγου** (μετά από ιστορικού χρόνου ρήματα) .

Παραδείγματα

1. Ὅθεν καί ἀπορεῖται πότερόν ἐστι τό ἀγαθόν μαθητόν ἢ ἐθιστόν.
2. Τοῦτ' αὐτό ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ.
3. Οἱ κιθαρισταί ἐπιμελοῦνται ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδέν κακουργῶσι.

4. Αναφορικές Προτάσεις

Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα : ὅστις, ὅς, οὗ, ὅπου, οἷ, ὅποι, ἔνθα, ὅθεν, ὁπόθεν, ἔνθεν, ἤ, ἥπερ, ὅπη, ὥς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω, οἷον, οἷα, καθάπερ.

Εκφέρονται με οριστική (πραγματικό), υποτακτική, δυνητική οριστική (μη πραγματικό ή αντίθετο του πραγματικού), δυνητική ευκτική (δυνατό παρόν ή μέλλον)

Συντακτική θέση υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση.

Παραδείγματα

1. Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τούς στρατηγούς.
2. Ὅστις ἐθέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν.
3. Ὁ μέλλεις ποιεῖν μή λέγε.

Επιρρηματικές Προτάσεις

1. Αιτιολογικές προτάσεις

Εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους **ὅτι, ὥς, εἰ, διότι, ἐπεὶ, ἐπειδή, ὅτε, ὁπότε.**

Σημείωση, οι σύνδεσμοι *ἐπεὶ* και *ὥς* όταν βρίσκονται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση, εισάγουν κύρια πρόταση λειτουργώντας ως παρατακτικοί σύνδεσμοι.

Εξαρτώνται από ρήματα ψυχικού πάθους (ρήματα δηλαδή που δηλώνουν χαρά, έκπληξη, λύπη, θυμό), π.χ. χαίρω, ἀγανακτῶ, θαυμάζω, ἄχθομαι)

Εκφέρονται με **οριστική** (πραγματικό περιεχόμενο), **δυνητική οριστική** (αντίθετο το πραγματικού ή δυνατό στο παρελθόν) **δυνητική ευκτική** (περιεχόμενο δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον) **ευκτική του πλαγίου λόγου** (όταν εξαρτώνται από ρήματα ιστορικού χρόνου ή όταν δηλώνεται υποκειμενική γνώμη)

Συντακτική θέση : επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας και επεξηγήσεις σε εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας, όπως διά τούτο, διά ταῦτα, τούτου ἔνεκα.

Παραδείγματα

1. Τούτου δ' ἔνεκα κελεύω τούς θωρακοφόρους ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτον βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος.
2. Οἱ Ἕλληνες ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὐδαμοῦ φαίνοιτο.
3. Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς.

2. Τελικές προτάσεις

Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα, ὅπως, ὥς*.

Σημείωση :σαν προτάσεις επιθυμίας δέχονται ἄρνηση *μή*

Εξαρτώνται από ρήματα κίνησης (ἔρχομαι, φεύγω, πορεύομαι, διαβαίνω) ή σκόπιμης ενέργειας (πράττω).

Εκφέρονται με *υποτακτική* (προσδοκώμενο σκοπό), *υποτακτική + ἄν* (σκοπός προσδοκώμενος υπό προϋπόθεση), *οριστική ιστορικού χρόνου* (σκοπός απραγματοποίητος), *ευκτική του πλαγίου λόγου* (εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου ή δηλώνεται ο σκοπός ο υποκειμενικός).

Συντακτική θέση: επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού ή επεξηγήσεις σε εμπρόθετους προσδιορισμούς του σκοπού και κυρίως στα *διά τούτο, τούτου ἔνεκα*.

Παραδείγματα

1. Ἐκκλησίαν τούτου ἔνεκα ξυνήγαγον, ὅπως ὑπομνήσω...
2. Ἐβούλετο φίλος εἶναι τοῖς δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μή δίδοι δίκην.
3. Ταῦτα τοίνυν ποιεῖτε, ἵνα εὐορκῆτε.

3. Συμπερασματικές προτάσεις

Εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους *ὥστε, ὥς* και τις εκφράσεις *ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε* (με τον ὅρο να)

Σημείωση: ο *ὥστε* εισάγει κύρια πρόταση όταν βρίσκεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση.

Εξαρτώνται όχι από συγκεκριμένα ρήματα αλλά από κάποια δεικτική αντωνυμία ή δεικτικό επίρρημα (τοιοῦτος, τοσοῦτος, οὕτως).

Εκφέρονται *οριστική*(αποτέλεσμα πραγματικό), *δυννητική οριστική*(αποτέλεσμα δυνατό στο παρελθόν υπό προϋποθέσεις ή αντίθετο πραγματικό) *δυννητική ευκτική* (αποτέλεσμα δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον υπό προϋποθέσεις) *ευκτική του πλαγίου λόγου* (μετά από ρήματα ιστορικού χρόνου) *απαρέμφατο* και δηλώνουν: α. αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό β. αποτέλεσμα επιδιωκόμενο, δηλαδή σκοπό γ. προϋπόθεση, όρο ή συμφωνία.

Συντακτική θέση : *επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος, επιρρηματικοί προσδιορισμοί* που δηλώνουν όρο ή συμφωνία, *επεξηγήσεις* σε εμπρόθετους προσδιορισμούς.

Παραδείγματα

1. Ἀφίεμέν σε ἐπὶ τούτῳ, ἐφ' ὧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν.
2. Οὕτως ἰσχυρόν ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, ὥστε ἐπικρατεῖ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν.
3. Οὕτω μεγάλα ὠφελοῦνται , ὥστε αἰροῦνται κινδυνεύειν.
4. *Εναντιωματικές- παραχωρητικές προτάσεις*

Οι *εναντιωματικές* προτάσεις δηλώνουν αντίθεση προς κατάσταση πραγματική, ενώ οι *παραχωρητικές* προς κατάσταση που κάνουμε την παραχώρηση να δεχτούμε ότι ισχύει.

Εισάγονται οι *εναντιωματικές* με τους *εναντιωματικούς* συνδέσμους *εἰ καί, ἐάν / ἄν / ἤν καί* ενώ οι *παραχωρητικές* με τους *παραχωρητικούς* συνδέσμους :α. *καί εἰ, κεί, καί ἄν, κἄν, καί ἤν, και ἐάν.* β. *οὐδ' εἰ, μηδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, κ.α*

Εκφέρονται με *οριστική* και *ευκτική* όταν στο σύνδεσμο εισαγωγής περιέχεται το *εἰ*. Και με *υποτακτική* όταν στο σύνδεσμο εισαγωγής περιέχονται τα *ἐάν , ἄν, ἤν.*

Συντακτική θέση επιρρηματικοί προσδιορισμοί της *εναντίωσης* ή της *παραχώρησης* στην πρόταση εξάρτησής τους.

Παραδείγματα

1. Πάντες οὖν ἄνθρωποι , ὅταν ἀναγκασθῶσιν , ἐάν καί μή βούλωνται, παντί πολέμοισι.
2. Εἰ καί χρήματα ἔχομεν, οὐκ εὐτυχοῦμεν.
3. Ἐάν καί μή βούλωνται, πάντες αἰσχύνονται μή πράττειν τά δίκαια.

5. Υποθετικές προτάσεις

α' είδος υπόθεση εἰ + οριστική → απόδοση κάθε έγκλιση
εκφράζει το πραγματικό

παράδειγμα: Εἰ ἀφήσεις τούς Θηβαίους ἄνευ μάχης,
κινδυνεύσεις ὑπό πόλεως.

β' είδος υπόθεση εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου
→ απόδοση δυνητική οριστική, εκφράζει το μη πραγματικό
παράδειγμα: Φῶς μή εἶχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν.

γ' είδος υπόθεση ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική
→ απόδοση οριστική μέλλοντα , εκφράζει το προσδοκώμενο

παράδειγμα : Ἐάν ζητῇς καλῶς, εὐρήσεις.

δ' είδος υπόθεση ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική
→ απόδοση οριστική ενεστώτα, εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον.

παράδειγμα: Ἦν ἐγγύς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

ε' είδος υπόθεση *εἰ* + *ευκτική* → απόδοση *δυνητική ευκτική*

εκφράζει την *απλή σκέψη*

παράδειγμα : *Εἰ οἱ πολῖται ὁμονοοῖμεν*, εὐδαίμων ἂν γίγνοιτο ἡ πόλις.

στ' είδος υπόθεση *εἰ* + *ευκτική* → απόδοση *οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου*, εκφράζει την *αόριστη επανάληψη στο παρελθόν*.

παράδειγμα: *Εἰ τινὰ λάβοιεν* τῶν ἐχθρῶν, ἀπέκτεινον.

6 . Χρονικές προτάσεις

Ανάλογα με τη χρονική σχέση των δύο προτάσεων δηλώνεται:

α. **Το προτερόχρονο** (η πράξη που δηλώνει η χρονική πρόταση προηγείται χρονικά της πράξης που δηλώνει η προσδιοριζόμενη πρόταση).

β. **Το σύγχρονο**(η πράξη που δηλώνει η χρονική πρόταση γίνεται ταυτόχρονα με την πράξη που δηλώνει η προσδιοριζόμενη πρόταση).

γ. **Το υστερόχρονο** (η πράξη που δηλώνει η χρονική πρόταση ακολουθεί χρονικά την πράξη που δηλώνει η προσδιοριζόμενη πρόταση).

Εισάγονται:

α. Όταν δηλώνουν το **προτερόχρονο**: με τους χρονικούς συνδέσμους ή τις χρονικές εκφράσεις *ὥς* (=αφού, μόλις), *ἐπεὶ*, *ἐπειδὴ* (=αφού, αφότου) , *ἐπεὶ/ ἐπειδὴ πρῶτον*, *ἐπεὶ/ ἐπειδὴ τάχιστα*(αμέσως μόλις, όταν), *πρὶν* + *ἐγκλιση* (=παρά αφού). Επίσης, με τις εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις *ἐξ οὗ*, *ἐξ ὅτου*, *ἀφ' οὗ*, *ἀφ' ὅτου* (=αφού, αφότου)

β. Όταν δηλώνουν το **σύγχρονο** : με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε*, *ὁπότε* (=τότε που) , *ἔως*, *ἔστε*, *μέχρι*, *ἄχρι* (=ὥσπου), *ἡνίκα*, *ὁπηνίκα* (=τη στιγμή που, ενώ), επίσης με τα χρονικά επιρρήματα *ὡσάκις*, *ὅποσάκις* (=κάθε φορά που) και με τις αναφορικές εκφράσεις *ὅσον χρόνον*, *ἐν ᾧ*, *ἐν ᾧ ὅσω* (=ενώ, καθώς)

γ. Όταν δηλώνουν το **υστερόχρονο**: με τους χρονικούς συνδέσμους *ἔως*, *ἔστε*, *ἄχρι*, *μέχρι*, *πρὶν* + *απαρέμφατο*(=προτού να) και με τις εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις *μέχρι οὗ*, *ἄχρι οὗ*, *μέχρι ὅτου*, *ἄχρι ὅτου* (=μέχρις ότου)

Εκφέρονται με τις ίδιες εγκλίσεις που εκφέρονται και οι υποθετικές προτάσεις: **οριστική** (πραγματικό γεγονός), **υποτακτική** + *ἂν*, όταν δηλώνουν το προσδοκώμενο ή αόριστη

επανάληψη στο παρόν ή μέλλον, *ευκτική* , όταν δηλώνουν την απλή σκέψη ή την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

Παραδείγματα

1. Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.
2. Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται.
3. Ὅταν βούλωνται, εὐρίσκουσιν.

7. Αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις

Λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας , του αποτελέσματος, του σκοπού και της προϋπόθεσης και διακρίνονται σε:

α. Αναφορικές αιτιολογικές

Ισχύουν τα ίδια με τις αιτιολογικές προτάσεις (βλέπε στις προηγούμενες σελίδες) μόνο που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅστις, ὅσος, οἷος*.

π.χ. Τὴν μητέρα ἐμακάριζον, οἷων τέκνων ἔτυχεν.

β. Αναφορικές συμπερασματικές

Ισχύουν ακριβώς τα ίδια με τις συμπερασματικές προτάσεις (βλέπε στις προηγούμενες σελίδες) και ο τρόπος εισαγωγής είναι ὁμοιος με τις αναφορικές αιτιολογικές.

π.χ. Οὐδεὶς οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρό εἰρήνης αἰρεῖται.

γ. Αναφορικές τελικές

Ισχύουν ακριβώς τα ίδια με τις τελικές μόνο που εκφέρονται με *οριστική μέλλοντα*.

π.χ. Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατέριους νόμους συγγράψουσι.

δ. Αναφορικές υποθετικές

π.χ. Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἐλησθε, πείσομαι. (=προσδοκώμενο)

8. Αναφορικές παραβολικές προτάσεις

Εισάγονται α. όταν εκφράζουν *ποσό* με τις αναφορικές αντωνυμίες *όσος, όπόσος, ήλικος, όπηλίκος* και τα αναφορικά επιρρήματα *όσον, όσω*

β. όταν εκφράζουν *ποιόν* με τις αναφορικές αντωνυμίες *οίος, όποιος*.

γ. όταν εκφράζουν *τρόπο* με τα αναφορικά επιρρήματα *ώς, ώσπερ, όπως, καθάπερ, ήπερ, ή, οίον, οία*.

Εκφέρονται με *οριστική, δυνητική οριστική, υποτακτική* (με ή χωρίς *άν*), *ευκτική*(με ή χωρίς *άν*).

Λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί *σύγκρισης ή παρομοίωσης*.

Παραδείγματα

1. Όπως γινώσκετε, ούτω καί ποιείτε.
2. Συμβαίνει τοιοῦτον, οἷον καί τά νῦν.
3. Έξαρχής οὖν ὑμῖν, όπως άν δύνωμαι, διηγήσομαι τά πεπραγμένα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Να χωρίσετε τις δευτερεύουσες από τις κύριες προτάσεις και έπειτα να τις χαρακτηρίσετε:

1. Οί Αθηναίων ξύμμαχοι λέγουσιν ὅτι αἱ σπονδαί ἔσονται κοιναί.
2. Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι.
3. Ἐλέγετο δέ καί τοῦτο, ὅτι αἱ νῆες τριακόσιοι ἦσαν.
4. Ἡράκλειτος λέγει ὅτι πάντα ρεῖ καί οὐδέν μένει.
5. Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη.
6. Ἡγγέλθη αἰτῶ ὅτι Μέγαρα ἀφεστηκε.
7. Οὐ τοῦτο λέγω, ὡς οὐ δεῖ ἵέναι ἐπὶ τοὺς πολεμίους.
8. Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καί ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειεν αὐτοῖς.
9. Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τό συνέχον τήν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν.
10. Δηλόν ἐστὶ ὅτι ἐν ἰσχυρῷ χειμῶνι τό κινεῖσθαι παρέχει θερμοκρασίαν τινά.

2. Να αναγνωριστούν οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις (εἶδος, εισαγωγή, εκφορά, συντακτική λειτουργία):

- α) Φοβεῖται τά ἔσχατα πάθη.
- β) Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ
- γ) Φοβοῦμαι μή οὐ δυνηθῶ διὰ τήν ἀπειρίαν δηλῶσαι.
- δ) Κίνδυνος ἐστὶ μή μεταβάλωνται καί γένωνται μετὰ τῶν πολέμων.
- ε) Δέδοικα μή ἐπιλαθώμεθα τῆς οἰκαδε ὁδοῦ.
- στ) Ἦδειςαν οἱ Ἕλληνες μη προσάγοιεν πρὸς τό κέρας καί αὐτούς κατακόψειαν.
- ζ) Φοβοῦμαι δέ τουναντίον, μή τοιοῦτος τις ὑμῖν λογισμός.
- η) Κερκυραῖοι ἐφοβήθησαν μή αἱ νῆες πολέμιαι ᾤσι.
- θ) Δέος δ' ἐγένετο αὐτοῖς μέγα μή σύν πλοῖς ἔλθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι.

ι) Αυτό τοῦτο φοβοῦμαι μή διά τήν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περί τῶν πραγμάτων ὑμῖν.

3. Στις παρακάτω περιόδους να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις και να γίνει πλήρης χαρακτηρισμός:

1. Ὑμεῖς δέ δείξετε ἥντινα γνώμην ἔχετε περί τῶν πραγμάτων.
2. Τοῦτο σκεψώμεθα, εἰ ἀληθῆ λέγεις.
3. Οὐ δῆλον ἐστί τῷ στρατηγῷ εἰ συμφέρει στρατηγεῖν.
4. Ὅτι δέ ποιήσοι, οὐ διεσήμηνε. 5. Κῦρος ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἷη.
6. Ἡ μήτηρ διηρώτα τόν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.
7. Ἀγνοοῦμεν τί ἐν αὐτῇ τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ γίνεται.
8. Αὐτό οὖν προσήκει σποπεῖν, πότερον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστί τά πεπραγμένα.
9. Ἡπόρουν τί λέγοι.
10. Τοῦτο αὐτό ἀποκρίναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ.

4. Να αναγνωρίσετε το είδος των δευτερευουσών προτάσεων, αφού πρώτα υπογραμμίσετε το εισαγωγικό τους στοιχείο:

- α. Ἐπειδὴ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός.
- β. Δίκαιος γίγνου, ἵνα καὶ δικαίων τυγχάνης.
- γ. Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
- δ. Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καμὲ μεστῶσαι λέγων.
- ε. Παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνης.
- στ. Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδάς, διότι εἰς χειρὰς ἦλθον.
- ζ. Κριτίας πάντ' ἐποίει, ὥστε διαβαλεῖν Θηραμένην.
- η. Εἰ μὴ τοὺς νόμους τηροῦμεν, λέλυται πάντα.
- θ. Οἱ μαθηταὶ ἐθαύμαζον, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει.
- ι. Στρατηγοὺς αἰροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσι.
- ια. Ὅτε εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει.

ιβ. Τότε πλεῖστα κερδαίνουσι, ὅταν τίμιον τὸν σῖτον πωλῶσιν.

ιγ. Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν, ἵνα μὴ τάχυ πένης γένῃ. ιδ. Κύνas τρέφομεν, ἵνα φυλάττωσι τὰς οἰκίας.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β'

1. Να σχηματίσετε τους ζητούμενους τύπους στον αόριστο β' :

- α) ρ. ἄγω: γ' πληθυντικό οριστικής
- β) ρ. αἰρῶ: β' πληθυντικό υποτακτικής
- γ) ρ. ἄμαρτάνω: γ' ενικό ευκτικής
- δ) ρ. λέγω: β' ενικό προστακτικής
- ε) ρ. γίγνομαι: α' πληθυντικό υποτακτικής
- ζ) ρ. ἔρχομαι: απαρέμφατο
- η) ρ. ἐρωτῶ: β' ενικό οριστικής
- θ) ρ. εὕρισκομαι: β' πληθυντικό προστακτικής
- ι) ρ. λανθάνομαι: γενική ενικού της μετοχής θηλυκού γένους
- κ) ρ. πυνθάνομαι: β' ενικό υποτακτικής.

2. Να μεταφέρετε καθέναν από τους παρακάτω τύπους στον αντίστοιχο τύπο του αορίστου β'.

- φεύγοι
- φέρε
- πεπονθέναι
- μεμαθηκότες ὦμεν
- λελοιπῶς ἔστω
- λέξοιεν
- λανθάνοντι
- λάμβανε
- ἐρωτᾶς (υποτακτική)
- γενήσεσθαι

3. Να αντικαταστήσετε στις ακόλουθες προτάσεις τους υπογραμμισμένους τύπους του ενεστώτα με τους ίδιους τύπους του αορίστου β'.

1. Ἐπειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς πάντες αἰρῶσθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ ἔσονται.
2. Ταῦτα λέγω, ἵνα αἰσθάνησθε σαφῶς τὰ πράγματα.

3. Λανθάνομεν ἀποδράντες.
4. Κλέαρχος λαμβάνων τοὺς ὀπλίτας παραγίγνεται.
5. Ὀρφεὺς εἰς Αἶδου εἶσι, ἵνα παρὰ τοῦ Πλούτωνος τὴν Εὐριδίκεν λαμβάνη.
6. Πλάτων δὲ ὁ Ἀρίστωνος πρὸ τῶν Διονυσίων παριῶν ἤκουσε Σωκράτους.
7. Οὐκ ἂν δέοι ἡμᾶς βουλευέσθαι, ὅποτε οἱ πολέμιοι ῥοιεν.
8. Ἐξιῶν ὁ θυρωρὸς λέγει.
9. Ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινὰς αἰσθάνεσθαι τῶν πολεμίων.
10. Οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπέχων ἦκε καὶ ἐκέλευσεν ἡμᾶς εἰσιέναι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**

Συγγραφέας: Αλεξάκη, Λυδία Ελένη

Εκδόσεις: Κέδρος

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Συγγραφέας: Λιναρδής Ιωάννης

Εκδόσεις: Χατζηθωμά

Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου, Πολυξένη Μπίλλα, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Έκδοση Α 2007

Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής, Α. Β. Μουμτζάκης, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Έκδοση 2006

Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (σε 66 ενότητες), Ν.Σπ. Ασωνίτη, Β.Δ. Αναγνωστόπουλου, Αθήνα χ.χ.

Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λιναρδής Ιωάννης, εκδ. Χατζηθωμά, Θεσσαλονίκη, 2009

Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Καραδήμος Ιωάννης, εκδ. Φίλιππος, Θεσσαλονίκη, 1992

Συντακτικόν της Ελληνικής Γλώσσης, Κωνσταντίνος Σ. Κατεβαίνης, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα, 1978

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)